

Mladí reportéři pro životní prostředí

Příručka pro žáky a učitele

Young Reporters
for the environment

TEREZA

Milí Mladí reportéři, milí průvodci Mladých reportérů,

velmi si ceníme vaší snahy stát se Mladými reportéry nebo býti Mladým reportérům oporou a průvodcem. Chceme vám být na této cestě nápomocní a poskytnout vám maximální možnou podporu. Proto jsme se rozhodli přeložit a aktualizovat mezinárodní metodiku, již odzkoušenou zahraničními partnery, a doplnit ji o další zcela nové materiály tak, aby byla co nejvíce užitečná právě pro vás, Mladé reportéry a jejich průvodce. Na této cestě nám podali pomocnou ruku nejen odborníci z řad novinářů, filmařů a fotografů, ale i učitelé a žáci škol zapojených do pilotního roku programu. Učitelé vše pročtli a odzkoušeli se svými žáky na školách a dodali nám mnoho užitečných zpětných vazeb a komentářů, které jsme zapracovali.

Všude kolem slyšíme, že by lidé měli umět kriticky myslet, rozhodovat se, navrhnout řešení, být angažováni. Ale jak toho prakticky dosáhnout?

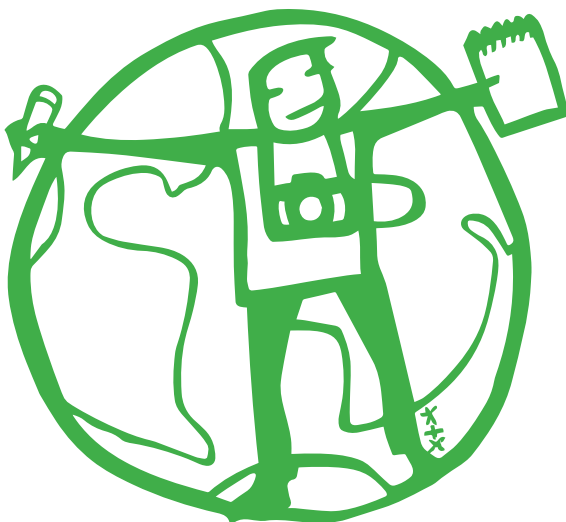
Mladí reportéři pro životní prostředí si právě dávají za cíl poskytnout praktické zkušenosti a techniky využitelné v běžném životě, které žákům pomohou rozpoznat problém, analyzovat jej, správně si jej definovat, zjistit co vše a kdo za problémem stojí, podívat se na něj z různých úhlů pohledu, navrhnout řešení a informovat o něm prostřednictvím reportážního článku, videa či fotografie.

*K programu existuje česká facebooková stránka **Mladí reportéři pro životní prostředí**, kde najdete zajímavosti, ukázky, příklady dobré a někdy i té špatné praxe a pozvánky na zajímavé akce nejen z programu, ale také ze světa novinářiny a vzdělávání v oblasti kritického myšlení, vizuální gramotnosti, vzdělávání k řešení problémů a mnohé další.*

Vše, co se váže k programu Mladí reportéři a i vše, co se nevešlo do této příručky, najdete na webu Mladí reportéři pro životní prostředí. Mimo jiné zde najdete žákovské výstupy a příklady dobré praxe (www.mladireporteri.org).

Ať jsou vám materiály k užítku a hodně zdaru na vaší cestě Mladých reportérů vám přeje za celé vzdělávací centrum TEREZA

Zuzana Jakobová - národní operátorka programu Mladí reportéři pro životní prostředí v ČR.

www.mladireporteri.org

Obsah

Část první: O programu Mladí reportéři pro životní prostředí (MRpŽP)

Historie programu MRpŽP	5
Jak vypadá program MRpŽP dnes	6
Jak to vše funguje?	6
Zapojte se do mezinárodní soutěže MRpŽP	8

Část druhá: Jak se stát Mladým reportérem

Jak vytvořit dobré výstupy?	12
Jak pořídit dobrou fotku?	12
Jak napsat dobrý článek?	20
Jak natočit dobré video?	28
Jak natočit reportážní video a nezaseknout se hned na začátku?	33
YRE HUB a užitečné odkazy	45

Část první

O programu MRpŽP

Mezinárodní program MRpŽP (Young Reporters for the Environment) propojuje mladé lidi se zájmem o vzdělávání sebe i ostatních v oblasti udržitelného rozvoje. Využívá k tomu kreativní a poutavou žurnalistickou tvorbu. Program běží v 41 zemích a je zastřešen organizací [Foundation for Environmental Education – FEE](#).

Historie programu MRpŽP

Začátek změn po celém světě

Když se v roce 1985 zjistilo, že se na pólech ztenčuje ozónová vrstva, celý svět to považoval za hrozbu pro životní prostředí způsobenou člověkem. Do roku 1991 se několik vědeckých výprav vydalo do Kiruny, nejsevernějšího švédského města, a do finských měst Sodankylä a Utsjoki, aby zjistily rozsah tohoto problému.

Mladí výzkumníci

Ve stínu těchto událostí založil odhodlaný francouzský mladík Philippe Saugier projekt Ozón, v rámci něhož byly na sever vypraveny další tři expedice mladých lidí s cílem sledovat a podávat zprávy o vědecké práci předchozích expedic. Řada exkurzí a rozhovorů s experty měla za cíl rozšířit povědomí o problému s ozónovou vrstvou mezi širokou veřejností. Německo, Dánsko, Finsko, Francie, Lotyšsko, Norsko, Polsko a Švýcarsko byly první země, které v rámci projektu vyslaly na sever své mladé výzkumníky.

Příchod internetu

Komunikační prostředky procházely tehdy velkými změnami. To, co je v dnešní době samozřejmostí bylo před pouhými pětadvaceti lety složité a časově náročné. Přestože již internet a e-maily existovaly, širší veřejnost, na rozdíl od výzkumných center a vysokých škol, k těmto vymoženostem přístup neměla. Kodaňská univerzita v Dánsku se tedy rychle stala komunikačním centrem pro všechny členy projektu Ozón.

Týmy, které byly vyslány na sever, dále zkoumaly, jak hluboko byl problém s ozónovou vrstvou zakořeněn v poznamenaných oblastech a jak silně tento problém ovlivňuje životy obyčejných lidí.

Organizace FEE

Když projekt Ozón na zkoušku převzala organizace FEEE (poslední E, které značilo, že je to instituce evropská, bylo z názvu odstraněno, když se organizace stala mezinárodní) nic už nebránilo vzniku programu MRpŽP. Lucembursko se v roce 1994 stalo první zemí, která tento program oficiálně přijala. Již to nebyl pouhý experiment, nýbrž realita.

Více informací o vzniku programu MRpŽP najdete ve videu [Philippe Pedro interview](#), ve kterém účinkuje Philippe Saugier, zakladatel programu MRpŽP, a Pedro Marcelino, jeden z prvních členů MRpŽP a účastník mise Antarktida z roku 1996.

Jak vypadá program MRpŽP dnes

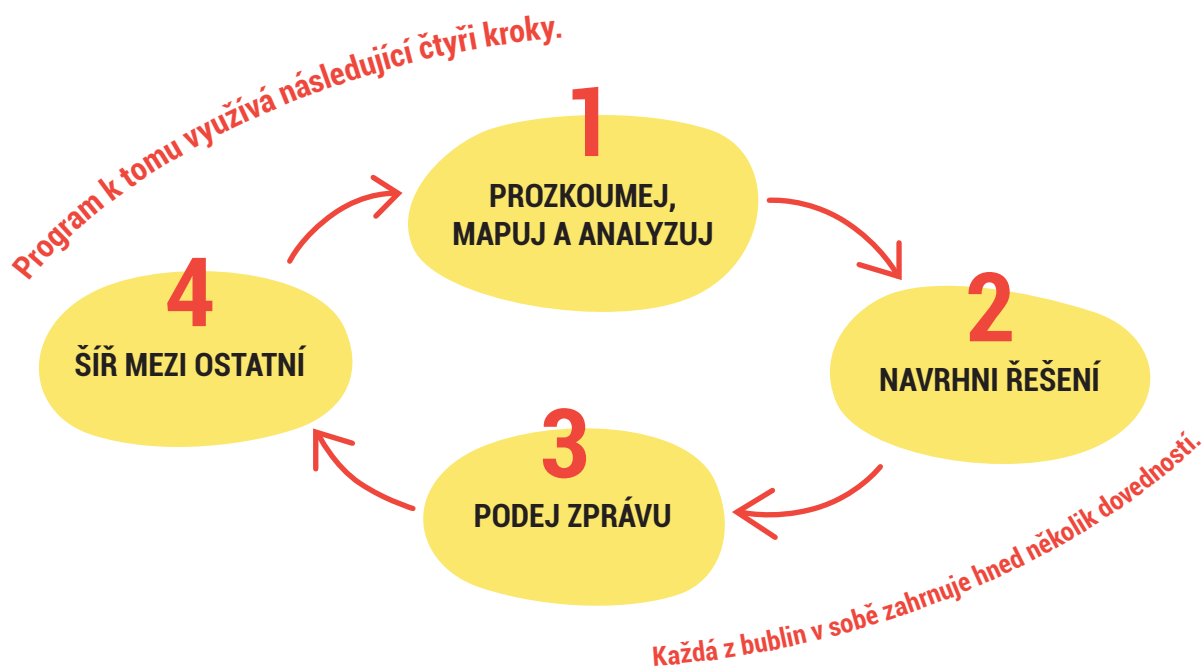
V roce 2019 je do programu oficiálně zapojeno přes 350 000 žáků a více než 50 00 učitelů ze 41 zemí světa a počet zapojených stále roste. Mapu a seznam zapojených zemí včetně kontaktů na národní koordinátory najdete na www.yre.global/national-offices.

Od srpna roku 2018 je do programu oficiálně zapojena také Česká republika, kde se národním koordinátorem stala TEREZA, vzdělávací centrum. V průběhu školního roku 2018/2019 proběhl pilotní ročník programu na 9 českých školách, a kromě metodických a podpůrných materiálů, vznikly také první žakovské výstupy. V březnu 2019 se uskutečnilo historicky první národní kolo soutěže Mladých reportérů pro životní prostředí a bylo nominováno 5 reportáží, které dále postoupily do mezinárodního kola soutěže.

Jak to vše funguje?

Žáci ve věku 11–25 let jako Mladí reportéři podrobně mapují a analyzují aktuální problém životního prostředí ve svém okolí, navrhnou jeho řešení a upozorňují na něj formou novinářské produkce – článkem, videem či fotkami. Nejlepší každoroční výstupy národního kola z jednotlivých zemí se překládají do angličtiny a účastníci se zúčastní mezinárodní soutěže.

Program rozvíjí dovednosti a znalosti účastníků v oblasti problematiky životního prostředí, zlepšuje komunikační schopnosti, rozvíjí dovednosti v oblasti aktivního občanství a akční strategie. Dále projekt učí spolupráci, kritické analýze a společenské odpovědnosti.

1/ PROZKOUMEJ, MAPUJ A ANALYZUJ environmentální problém ve svém okolí.

Mladý reportér:

- Rozpoznává environmentální problém ve svém okolí a dokáže ho správně definovat.
- Vyhledává dostupné informace o problému z více různých primárních a sekundárních zdrojů, srovnává je mezi sebou i se svou zkušeností a kriticky je posuzuje.
- Zkoumá souvislosti problému ze všech podstatných hledisek, např. ekonomických, environmentálních, sociálních, historických, etických nebo politických, a vyhodnocuje míru jejich závažnosti.
- Zjišťuje možné příčiny problému.
- Odhaduje a vyhodnocuje, jaké dopady na lidi a životní prostředí problém má, nebo by mohl mít.

- Rozeznává různé osoby (fyzické i právnické), kterých se problém dotýká, a rozlišuje míru jejich zapojení do problému. Prozkoumává, z jakých pozic, s jakým přesvědčením, s jakými hodnotami a s jakými záměry k problému přistupují.
- Posuzuje, zda rozdílné názory na jeho řešení vytvářejí konflikt, a shrnuje podstatu tohoto konfliktu.
- Navrhuje vlastní průzkum podle zásad společenskovedního výzkumu, aby získal důležité informace o problému od zapojených osob. Navržený průzkum provádí. Zpracovává a interpretuje výsledky.
- Hledá souvislosti lokálních problémů s problémy globálního charakteru.

2/ NAVRHNI ŘEŠENÍ vybraného problému, nebo vyber vhodná řešení

Mladý reportér:

- Na základě zkoumání problému hledá vhodné řešení, které pomáhá přírodě a lidem a může být široce přijatelné.
- Zkoumá, zda již někde existuje vhodné řešení problému, které přispělo ke zlepšení a toto řešení analyzuje a posuzuje, zda by bylo vhodné i pro jeho vybraný problém v místě, kde žije.
- Pokud vhodné řešení ještě neexistuje, přichází se svým vlastním návrhem řešení, který konzultuje s odborníky. Analyzuje také možná rizika tohoto řešení.
- Zdůvodní, jak navržené řešení problému předchází možným dopadům problému na lidi a životní prostředí, a díky čemu může být přijatelné různými osobami zapojenými do problému.
- Vyhodnocuje jednotlivé návrhy na řešení problému v závislosti na pravděpodobných dopadech těchto návrhů na společnost a životní prostředí. Posuzuje pravděpodobnou účinnost, proveditelnost, přijatelnost a systémovost navržených řešení.

3/ PODEJ ZPRÁVU o problému a jeho možných řešeních

Mladý reportér:

- Identifikuje cílovou skupinu – publikum, pro které bude jeho výstup určen a dle toho zvolí vhodný komunikační kanál (článek, video nebo fotografie).
- Naplňuje si tvorbu svého výstupu (kdo má být informován, jaké je hlavní sdělení, jakým stylem bude informovat, kdy) a naplňuje jednotlivé kroky vedoucí k jeho tvorbě. Zvolí si styl a formát svého výstupu.
- Při tvorbě svého výstupu se drží základních pravidel tvorby reportážního článku, videa či fotografie (viz *Jak vytvořit dobré výstupy - rady a tipy od odborníků*, str. 12).
- Vytvoří článek, fotografii nebo video dokumentující environmentální problém ve svém okolí a jeho možné řešení. Udržuje pozitivní přístup vedoucí k společenské shodě na řešení problému a inspiruje ke změnám.

4/ ŠÍŘ MEZI OSTATNÍ

Mladý reportér:

- Sdílí svůj výstup s ostatními pomocí médií, ale i na různých akcích (školní, mimoškolní).
- Využívá svůj výstup a výsledky své práce jako zdroj inspirace pro ostatní, vyvolává společenskou debatu, přispívá ke komunikaci a informovanosti o problému na lokální úrovni.
- Podporuje otevřené zkoumání a férovou diskuzi. Své myšlenky vystavuje kritickému pohledu.
- Usiluje o spolupráci se všemi zúčastněnými osobami, při diskuzích naslouchá druhým a respektuje odlišné názory. Nesoudí lidi podle jejich názoru.
- Kontaktuje lokální média (noviny, rozhlas, televize) s možností publikace svého výstupu.

Práce v terénu

Program MRpŽP nabízí nesmírné množství možností, jak žáky zapojit. Nej důležitější částí celého programu je však samotná fáze zkoumání. Není jiná možnost než poslat studenty ven do terénu.

Zapojte se do mezinárodní soutěže MRpŽP

V rámci programu MRpŽP se každý rok koná mezinárodní soutěž pro Mladé reportéry. Tato soutěž zapojuje mladší generace do problematiky životního prostředí a zároveň umožňuje Mladým reportérům sdílet svou práci, nápady a myšlenky spolu s ostatními.

Mezinárodní soutěže Mladí reportéři pro životní prostředí se mohou účastnit vítězové národního kola soutěže v jednotlivých kategoriích. Každý student, který se účastní programu MRpŽP, má právo poslat svůj výstup do národního kola soutěže.

Do národního kola se přijímají výstupy v českém jazyce, do angličtiny se překládají teprve až nominované výstupy z národního kola. Jinak se národní kolo řídí stejnými pravidly jako kolo mezinárodní, viz kritéria a pravidla pro přijetí níže v textu.

Požadavky na účast v mezinárodní soutěži a registrace

Soutěž je otevřena jednotlivcům i skupinám žáků ve věku 11–25 let. Studenti se mohou ve své věkové kategorii přihlásit s více výstupy (například mohou poslat článek a fotografii). Přihlášení se provádí po proběhnutí národního kola soutěže a registrovat se mohou pouze vítězné výstupy z národního kola v jednotlivých kategoriích. Registrace a přihlašování se provádí za pomoci národního koordinátora, Vzdělávacího centra TEREZA.

Věkové kategorie

V mezinárodním i národním kole soutěže je možné se hlásit ve třech věkových kategoriích: **11–14 let, 15–18 let a 19–25 let**. V potaz se bere **věk, kterého účastník dosáhne v den odeslání svého výstupu** do národního kola soutěže. V případě skupin se bere **věk nejstaršího člena skupiny** v tento den.

Přijímací kritéria

Přihláška musí obsahovat:

- 1/ Jména autorů.
- 2/ Jejich věk v den odeslání výstupu do národního kola soutěže.
- 3/ Jméno školy.
- 4/ Země pobytu a země registrace, které se mohou lišit.
- 5/ Výstup musí být také:
 - Správné délky, velikosti a formátu (více v kritériích pro jednotlivé výstupy – článek, video, fotografie).
 - Psaný nebo mluvený v anglickém jazyce, nebo být opatřen anglickými titulky, v případě videa.
 - Zaměřen na relevantní (skutečný a aktuální) lokální problém.
 - Soustředěn na možná řešení nebo prezentovat již existující řešení, prezentovat názory různých stran – místních zapojených lidí nebo expertů.
 - Být šířen mezi místní publikum minimálně ve třech různých kanálech (fotografie nebo linky musí být přiloženy v odkazech na zdroje).
 - Mít povolení a odsouhlasení uveřejnění fotek, obrázků, grafů, videí apod., včetně hudby ve videích, které nejsou vytvořeny účastníky programu a jsou použity ve výstupech.
 - Zahrnuje informaci, se kterým SDGs (Cílem globálního rozvoje) je výstup propojen.

Pravidla pro přijetí pro jednotlivé výstupy:

Reportážní článek:

- Délka článku po přeložení do angličtiny nesmí přesáhnout 1 000 slov. Smí obsahovat fotografie a ilustrace.
- U všech ne-autorských ilustrací a fotografií musí být uvedený zdroj.
- Článek musí být opatřený nadpisem ne delším než 140 znaků (po překladu).
- Článek musí být poslán elektronicky v programu Microsoft Word nebo v PDF formátu s doprovodnými fotkami ve formátu uvedeném níže u fotografií.
- Originální fotografie by měly být poslány také zvlášť (podívejte se na formát, viz níže u fotografického výstupu).
- Jsou povoleny maximálně 3 obrázky zahrnující infografiku s nadpisem o max. 20 slovech u každé.

Reportážní fotografie:

- Musí být předložena jedna fotografie.
- Musí být opatřena titulkem v rozsahu maximálně 140 znaků.
- Povinnou součástí je připojit krátký popis o maximální délce 100 slov, kde uvedete propojení s problematikou životního prostředí a/nebo řešení daného problému. Příložený text musí dávat smysl s příběhem zachyceným na reportážní fotografii. Fotografie by měla zachycovat příběh, text souvislosti.
- Fotografie musí být poslána ve formátu JPG nebo PNG a v rozlišení ne menším než 150–300 dpi.

Reportážní video:

- Video nesmí překročit délku 3 minut a musí být v reportážním stylu.
- Video musí být opatřeno názvem, ne delším než 140 znaků.
- Formát musí být shodný s formáty podporovanými YouTube.

Kritéria hodnocení výstupů (platí pro všechny kategorie)

Porotci mohou udělit hodnocení v rozmezí 0–5 bodů, dle toho, jak daný výstup naplňuje 5 hodnotících kritérií, viz níže. Škála hodnocení je 5 – excelentní, 4 – velmi dobré, 3 – dobré, 2 – docela dobré, 1 – uznatelné, 0 – neuznatelné. Žáci mohou také zlepšit své hodnocení ještě v dodatečných kritériích, která nejsou povinná, ale mohou napomoci zlepšit jejich výstupy a šanci uspět v soutěži.

A/ Kompozice – formát, struktura a kvalita

Výstup odpovídá na otázky kdo, kde, kdy, proč a jak (článek a video), má začátek, prostředek i konec, hodnotí se také technické a umělecké provedení (video, fotografie).

B/ Férovost, vyváženost a objektivita reportáže

Ve výstupu (článek a video) jsou zachyceny různé úhly pohledu na problém a různé návrhy na řešení, data jsou z ověřených zdrojů, zdroje a citace jsou uvedeny. Také se hodnotí objektivní zachycení skutečnosti v případě fotografie a videa, a zda nebylo s objekty a osobami manipulováno.

C/ Informativnost a kvalita průzkumu

Ve výstupu jsou zmíněny relevantní historické, ekonomické, sociální a/nebo politické souvislosti. Provázanost lokálního problému s širším globálním rozměrem. Navrhované řešení je důkladně vysvětleno, dobře zdůvodněno. Použití ilustrací, obrázků, grafů musí být promyšlené.

D/ Originalita, styl a nezávislost

Výstup je originální ve svém rozsahu a stylu, náročnosti tématu, inovativnímu přístupu, jak daleko šli tvůrci ve svém bádání, zda opustili běžné zvyklosti a zdroje (nečerpají jen z internetu, ale vyrazí do terénu, provádí vlastní rozhovory...).

E/ Šíření výstupů

Jak byl výstup šířen mezi ostatní, v jakých médiích... Před odesláním do mezinárodního kola soutěže musí být výstup uveřejněn ve třech různých médiích (školní časopis, web, a další kanály, lokální média...) a dokladován při přihlašování (link nebo fotografie z uveřejnění).

Dodatečná informace a dodatečné kritérium:

Porota má právo neudělit ocenění v případě nízkého počtu přihlášených výstupů v dané kategorii, či pro daný věk, pokud neodpovídají kvalitou ocenění.

Mezinárodní porotci mohou navíc udělit body v rozsahu -2 až +2 body za environmentální či novinářský přínos přihlášeného výstupu na základě svého profesního zaměření.

Právní záležitosti

Všechny výstupy musí být v souladu s právními předpisy, autorskými právy.

Užití hudby ve videích

Je nezákonné kopírovat nebo jinak porušovat práva na hudbu chráněnou autorskými právy bez písemného souhlasu držitele autorských práv. Získání hudební licence k užití materiálu chráněného autorskými právy, i pro neziskové účely, může být problematické. Proto velmi doporučujeme neužívat ve svých výstupech hudbu chráněnou autorskými právy. Mějte na paměti, že existuje mnoho platforem, které skenují nahraná videa a porovnávají, zda jsou ve shodě s autorskými právy.

Můžete například využít zdrojů YouTube AudioLibrary, která nabízí zdarma stopy, které můžete využít k neziskovým účelům bez písemného prohlášení.

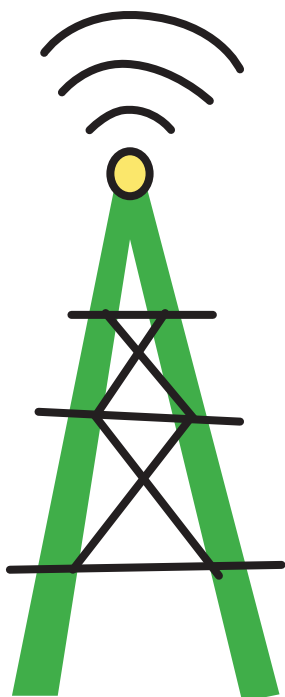

Ocenění

Vítězové mezinárodní soutěže budou oceněni diplomem a vítězné výstupy budou publikovány na mezinárodní online platformě Medium a na mezinárodních stránkách programu Mladí reportéři pro životní prostředí.

Kalendář – přesná data budou vždy včas oznámena a mohou se rok od roku malinko lišit v řádu dní.

Svůj výstup posíláme do národního kola soutěže Mladých reportérů.	Půlka března
Dozvíme se výsledky národního kola a dostaneme zpětnou vazbu k našim výstupům přímo od odborníků – novinářů, fotografů, filmařů...	Začátek dubna
Pokud jsme zvítězili s našim výstupem v národním kole, překládáme článek do angličtiny a zasíláme do mezinárodního kola soutěže Mladých reportérů.	Do konce dubna
Dozvídáme se výsledky mezinárodního kola soutěže.	5. 6. 2019

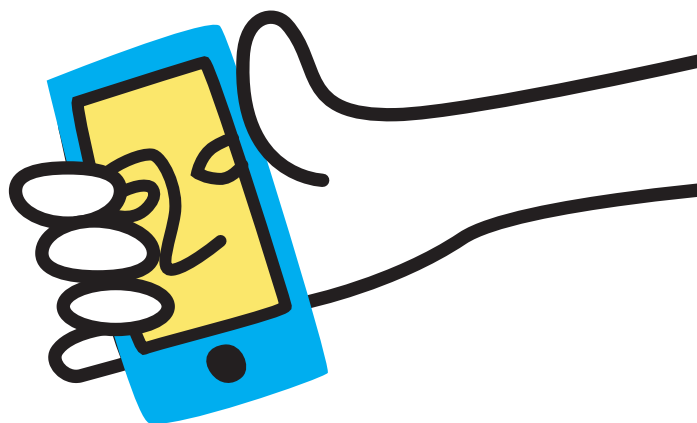
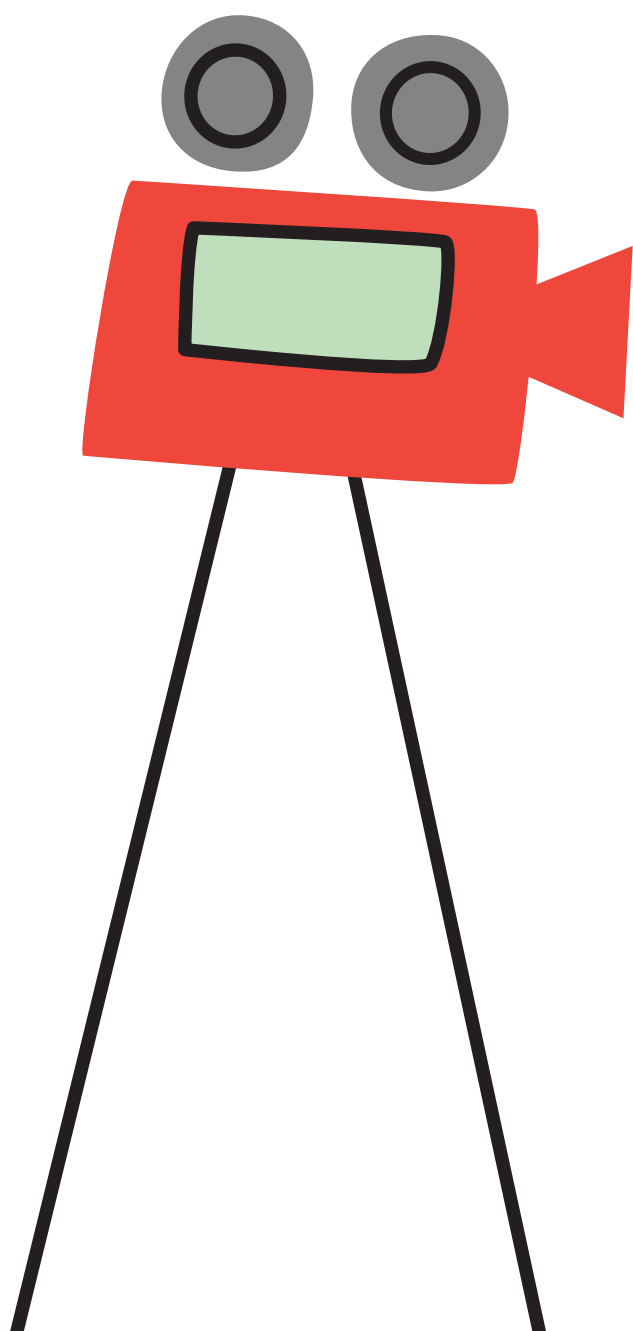

Inspirace: vítězné výstupy z minulých let www.yre.global/1stplacewinners

Další informace o průběhu soutěže a jejích pravidlech najdete na webových stránkách programu.

Část druhá

Jak se stát Mladým reportérem

Jak vytvořit dobré výstupy – rady a tipy od odborníků

Jak postupovat při psaní reportážního článku, natáčení reportážního videa a pořizování reportážní fotografie? Ono se to lehce řekne, napiš článek, vyfoť fotku, nebo natoč video. Ale kde začít? Jaké nástroje k tomu využít, co funguje, co naopak není vhodné, nebo se dokonce nesmí, a jak svým zjištěním a návrhům dát reálnou podobu? To jsou otázky, které se vám pravděpodobně začnou honit hlavou hned, jakmile se pustíte do reportérské práce.

Proto jsme oslovili již zkušené odborníky, kteří pro vás sepsali následující část, která by vám měla pomoci odpovědět na nejčastější otázky, a přidávají také své osvědčené tipy, které se jim v jejich reportérské práci osvědčily.

Jak na pořízení reportážní fotografie vám poradí **Gabriela Klečková**, odbornice na vizuální gramotnost. O tvorbě reportážního článku napsala **Klára Kubičková**, novinářka a vítězka Ekopubliky 2016. Do tvorby reportážního videa vás zasvětil režisér a scénárista **Stanislav Adámek**.

Na konci každé kapitoly jsme pro vás dodali ještě tipy přímo od zahraničních Mladých reportérů v podobě videa a jednu názornou, a odbornou porotou okomentovanou, ukázkou z mezinárodní soutěže.

Jak pořídit dobrou fotku?

„Nevzpomínám si, co mě přivedlo k fotografii, ale vzpomínám si na svůj první fotoaparát Beirrette. Koupila jsem si ho z ušetřeného kapesného, když jsem byla v 7. třídě. Od prvního okamžiku mě bavilo dokumentovat vše, co mě obklopovalo. Fotila jsem rodinu, lidi, přírodu, zvířata, města, prostě svět kolem mě. Mnohdy se mi fotoaparát stal jediným kamarádem. Když jsem byla někde sama a měla u sebe fotoaparát, necítila jsem se sama. Jako kamarádovi jsem mu ukazovala, co se mi líbí a co mě zaujalo a on mi to pomáhal zaznamenat. Sdílel se mnou milou chvíli. A vlastně je to tak stále. Dívám se na věci kolem sebe a najednou mě něco zaujme. Hra světla a stínu v lese. Úsměv na tváři. Kapky deště na okně. Štěňata do sebe zauzlovaná. Legrační nápis. Fotografie je pak pro mě způsob, jak zaznamenat tento jedinečný moment a uchovat si příjemný okamžik v paměti. Fotografie mi dovoluje zastavit čas a sdělit lidem kolem mě to, co poutá moji pozornost,“ napsala Gabriela Klečková, autorka následujícího textu pro vás.

Mgr. Gabriela Klečková, Ph.D., působí na Katedře anglického jazyka Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni, kde vyučuje didaktiku anglického jazyka. Zároveň působí jako pedagogická konzultantka v projektu Pomáháme školám k úspěchu. Zabývá se problematikou tvorby, designem a používáním materiálů pro výuku anglického jazyka a to jak v rovině obsahové tak vizuální. Má též zájem o propojování rozvoje kritického myšlení a vizuální gramotnosti u žáků zvláště při práci s fotografií.

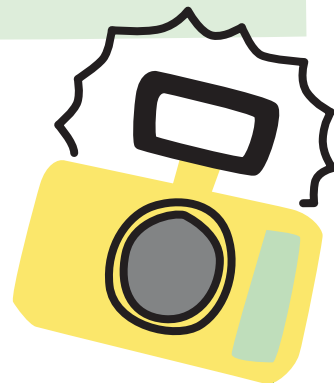
Jak si zvolím vhodný nástroj pro svoji reportáž?

Našel/našla jsi ve svém okolí problém životního prostředí a chceš na něj upozornit?

- ✓ Můžeš o něm sepsat článek.
- ✓ Můžeš o něm natočit video.
- ✓ Můžeš ho zachytit na fotografii.

Každý z těchto způsobů ti nabízí jiné nástroje sdělení a může být vhodný pro jiný problém životního prostředí.

Než se rozhodneš pro svůj nástroj, zapřemýšlej o tom, co chceš sdělit a ukázat lidem kolem sebe. Například u vás v ulici je neustále velký nepořádek kolem kontejnerů na tříděný odpad. Je to neutěšené a nepěkné místo, kolem kterého každý den procházíš do školy. Když jdeš ze školy, jdeš s kamarády většinou jinou cestou. Tam jsou ale také kontejnery na tříděný

odpad a je kolem nich také stejný nepořádek. Přijde Ti, že u vás ve čtvrti je problém s tím, jak vypadá prostor kolem míst na tříděný odpad a chtěl/a bys na něj upozornit a něco s ním udělat.

Buď je možné problém popsat barvitě slovy, nebo se pokusit o video či fotografii. Co u publika v tomto případě lépe vyvolá nějakou reakci, emoci a upoutá pozornost na tebou zvolený problém? V případě nepořádku kolem kontejnerů, který je patrný na první pohled a je statický, se jako nejvhodnější způsob záznamu pro tvoji reportáž nabízí fotografie. Může výstižněji zachytit nepořádek a to, jak místo vypadá nehostinně.

Tvá reportážní fotografie bude ale také potřebovat slova. Jednak jí bude zapotřebí dát nějaký název a ještě ji doplnit krátkým popisem do 100 slov. V popisku budeš mít možnost nastínit souvislosti fotografovaného problému, které podpoří to, co je na fotografii vidět a promlouvá k lidem. Tvůj text pomůže fotografii ještě lépe vypovídat svůj příběh.

Pro soutěž bys měl/a vědět, že hodnotící komise se bude soustředit na různé věci, ale co se týče fotografie jako takové, bude ji zajímat technické a umělecké zpracování tvé fotografie. Bude se zabírat objektivitou tvého záznamu, tedy zda jsi zachytil/a skutečnou věc. V soutěži je povoleno fotografie upravovat ale jen tak, aby nebyla změněna realita, kterou fotografie zachycuje.

Půjdeš cestou fotografie, abys upozornil/a na problém životního prostředí ve své blízkosti, nebo zvolíš jiné médium? Jestli ses rozhodl/a pro fotografii, v další části si ukážeme, jak takovou fotografii udělat.

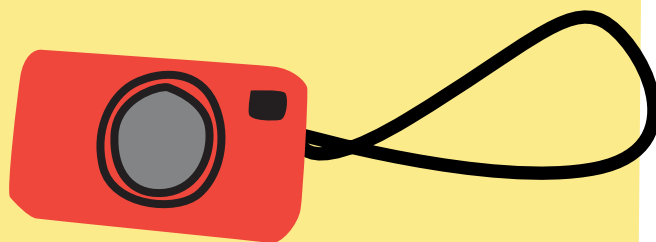
Co bych měl/a vědět o fotografii?

Na začátek si řekneme pár základních výchozích bodů pro lepší porozumění, jak reportážní fotografii vytvořit.

Fotografie jako příběh

Záměrem tvé fotografické reportáže bude obrazem ukázat pravdivý příběh o problému životního prostředí. Tvé vidění problému prostřednictvím fotografie by mělo u lidí vyvolat emoční reakci a zájem o tebou zvolený problém. Samozřejmě jedna fotografie nemůže zachytit vše kolem problému, ale může lidi zaujmout a podnítit v nich tvorbu příběhu. Tím, co jim ukážeš, je povedeš k otázkám:

- *O kom to je? O čem to je?*
- *Co se stalo? Co se to děje?*
- *Kdy se to stalo? Kdy se to děje?*
- *Kde se to stalo? Kde se to děje?*
- *Jak se to stalo? Jak se to děje?*
- *Proč se to stalo? Proč se to děje?*

Možná je i napadne: *Co mi to říká? Jak to bude pokračovat? Co se bude dít dál?*
Fotografie je nenechá lhostejnými k dané situaci.

Podívej se na vítězné fotografie v soutěži MRpŽP z předchozích let. Jaké příběhy sdělují? (www.yre.global/photos/)

Fotografické tipy

Světlo a kompozice, tedy uspořádání obsahu fotografie, patří mezi základní fotografické nástroje pro tvorbu dobré fotografie. Řekneme si pár tipů, které ti pomohou lépe sdělit tvůj příběh.

Tip 1: Světlo jako přítel

Světlo se během dne proměňuje. Vytváří různá zabarvení a stíny, které předměty více či méně vykreslují. Všiměj si stínů, toho, co je osvětleno, a naopak není. Pozoruj, čemu světlo dává vyniknout, a co naopak skrývá. Jak vypadají barvy za různého světla. Je-li méně světla, je méně kontrastu. Fotografie podzimního stromu při zatažené obloze bude vypadat nevýrazně. Naopak za slunečného počasí budou barvy kontrastnější a jasnější a fotografie bude působit méně plochá.

Nejlépe je fotit ráno nebo v podvečer, kdy je tzv. teplé a měkké světlo. Naopak se nedoporučuje focení kolem poledne, kdy je vysoký jas. Při focení je dobré mít světlo v zádech nebo z boku, ale i focení tzv. proti světlu může vytvořit zajímavou fotografii. Ale pozor, máš-li světlo v zádech, aby na fotografii nebyl Tvůj vlastní stín.

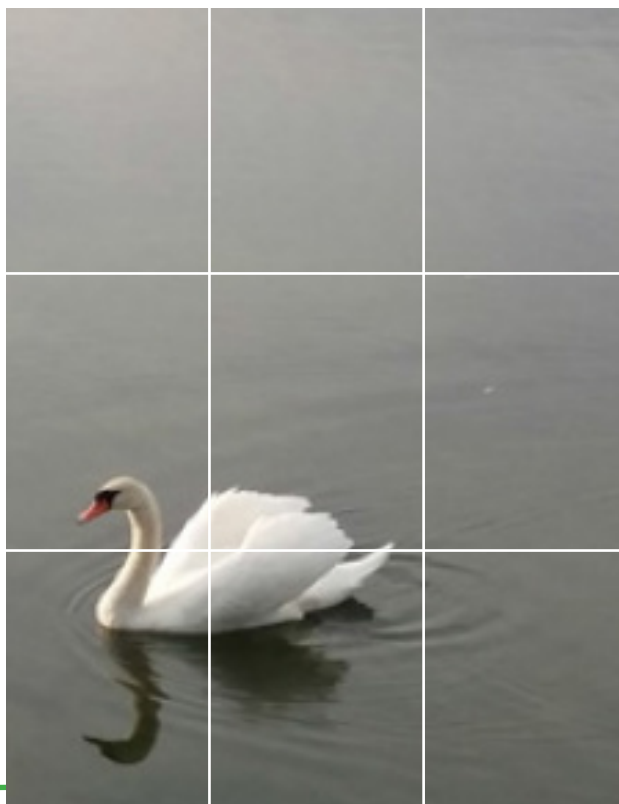
Příklad: Všimni si, jaký efekt vytváří boční světlo, na pláži a v kostele.

Tip 2: Pravidlo třetin

K rozvržení fotografie ti pomůže pravidlo třetin. Rozděl si rámeček na 9 částí a zkus umístit hlavní objekt (motiv) do jednoho z průsečíků. Jedná-li se o linii, například horizont, patří do spodní nebo horní třetiny. Je-li to naopak komín, ten patří do levé nebo pravé třetiny.

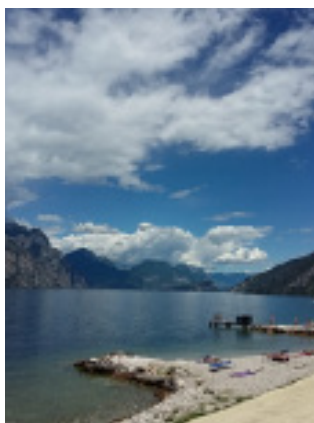
Příklad: Všimni si pozice hlavního motivu – labutě na fotografii nebo umístění horizontu v rámci 9 částí.

Tip 3: Volba formátu

Formát fotografie, tedy jestli je snímek tzv. na výšku (vertikální) nebo na šířku (horizontální), může pomoci vyniknout liniím. Fotografie na výšku zvýrazní vertikální linii a fotografie na šířku naopak horizontální linii. U obou platí již zmíněné pravidlo třetin.

Příklad: Porovnej fotografie jezera. Který formát je vhodnější a dává vyniknout liniím? →

Tip 4: Návodné linky

Dobrá fotografie má nějaký prvek, který vede k motivu – tomu, co chceme ukázat. Mohou k tomu pomoci tzv. návodné linky, které povedou naše oči. Může to být zeď, zábradlí, cesta, plot, silnice, řeka, prostě cokoli, co vytváří linku. Linka může být rovná, šikmá nebo vlnitá.

Příklad: Všimni si linek na fotografiích a kam vedou tvé oči.

Tip 5: Velikost motivu

Zvaž, jak daleko nebo blízko budeš od toho, co fotografuješ. Hlavní motiv fotografie by měl být dostatečně velký. Měl by vyniknout a být oddělen od pozadí. Tvůj obrazový rám, tedy to, co vidíš v hledáčku nebo na obrazovce fotoaparátu, by měl být zaplněn. Zároveň je důležité nevynechat nic, co nám na snímku ujasňuje kontext problematiky.

Příklad: Porovnej vedlejší fotografie. Na které vyniká motiv dvou přátel při rozhovoru více?

Tip 6: Rámování motivu

Přemýšlej o tom, co do fotografie zahrnout, a co je třeba vypustit. Pod jakým úhlem vše zaznamenáš.

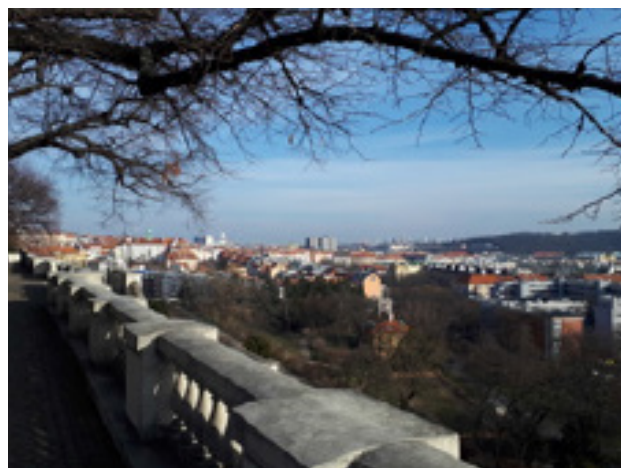
Všímej si a přemýšlej, co je na pozadí nebo v popředí tvého hlavního objektu. Patří to na fotografii? Není někde něco, co nečekaně trčí? Zároveň zvažuj, jestli na fotografii bude vše, co potřebuješ. Není někde něco nevhodně umístěno? Někdy Ti může pomoci princip, kterému se říká zarámování obrazu. Hlavní objekt ohraničíš nějakým jiným prvkem.

Příklad: Všimni si různých způsobů zarámování hlavního motivu.

Možná tě napadá, že kromě umění fotografovat, potřebuješ na pořízení dobré fotografie kvalitní digitální fotoaparát nebo super mobilní zařízení. Není tomu tak. Určitě platí, že dobrá digitální zařízení nabízejí fotoreportérovi více technických možností a lépe tak mohou zvládat nepříznivé světelné podmínky. Nicméně pokud fotograf neovládá základy kompozice a práci se světlem, je jedno, jak kvalitní zařízení drží v ruce. To, jak člověk fotí, tedy jak vidí záběr pro svoji fotografii, rozhoduje více o její výsledné podobě a výpovědi než to, jestli má fotograf špičkové zařízení. A pokud se ti tvým přístrojem nepodaří úplně 100% fotografie, vždy je možno ji upravit v nějaké aplikaci.

Umění fotografie spočívá ve vidění a pozorování věcí kolem, kterých si ostatní nevšimnou, a jejich následném zachycení na fotografii. Jeden ze způsobů, jak se učit dobré fotografii a vidění světa kolem nás přes hledáček nebo obrazovku fotoaparátu, je dívat se na fotografie zkušených a profesionálních fotografů. Podívej se na různé fotografie a přemýšlej, co ti říkají, co je na nich, jak autor komunikuje příběh. Používá fotografie logiku nebo emoci, aby sdělila své poselství? Použil fotograf nějakou techniku (úhel pohledu, světlo, bod zaměření), aby fotografii dodal váhu? Nabízí fotografie jasný pohled na věc? Pohlá si autor s barvou, s detailem, s tvarem/úhlem pohledu, s perspektivou, s humorem?

Zde je několik odkazů, kde najdeš ukázky profesionálních fotografií.

www.czechphoto.org/cpp/

[www.reuters.com/news/picture/reu-](http://www.reuters.com/news/picture/reuters-30-years-of-pictures?articleId=USRTR4PGK8)

[ters-30-years-of-pictures?articleId=USRTR4PGK8](http://www.reuters.com/news/picture/reuters-30-years-of-pictures?articleId=USRTR4PGK8)

www.nationalgeographic.com/photography/

<http://100photos.time.com/>

Popřípadě se podívej i na nějakou výstavu fotografií. Kdyby ses chtěl/a dozvědět ještě více o tom, jak dobře fotit, zajdi do knihovny a půjč si jednu z mnoha knih o fotografování, nebo se podívej na další fotografické tipy na internetu.

Jaké kroky mě čekají při tvorbě fotografické reportáže?

Krok 1: Promýšlení a plánování reportáže

Co chceš, aby bylo hlavním motivem nebo objektem tvé fotografie? Co chceš, aby sdělila? Jaký příběh chceš lidem prostřednictvím fotografie přinést? Jaký příběh chceš vyprávět?

Tvůj příběh může souviset s událostí nebo místem. Událost bude trochu těžší zachytit. Vše bude v pohybu a ty se budeš snažit zaznamenat nějaký významný moment. Budeš muset pozorně sledovat, co se děje, předvídat, co se bude dít – prostě být ve střehu. Rozhodneš-li se pro místo, budeš mít více času si vše rozmyslet. Tvá volba by měla vycházet z tvého záměru reportáže.

Naplánuj a promysli si, co a jak budeš fotit. Pokud je to možné, obhlédni si místo. Obejdi jej. Podívej se na něj zblízka a zdaleka. Podívej se na něj z boku, od země, nebo naopak z výšky – například ze schůdků nebo z okna. Zkus veškeré možné varianty. Prostě si ho důkladně prohlédni v různých časech nebo za různého počasí. Všiměj si detailů a změn, které se možná časem odehrají. Je dobré prozkoumávat místo nejenom zrakem, ale i přes hledáček nebo obrazovku fotoaparátu. Nabízí se ti tak mnohem přesnější pohled na to, co chceš dokumentovat.

Tady jsou otázky, na které se snaž odpovědět před svojí fotografickou výpravou za příběhem:

- **Co chci fotografií zachytit?**
- **Co k tomu budu potřebovat?**
- **Jak to asi nejlépe zachyťm?**
- **Kdy to asi nejlépe zachyťm?**

Krok 2: Tvorba reportáže

Dobrý plán je část úspěchu, ale ten pravý okamžik a úhel zachycení budou vyžadovat ještě trochu hledání a možná i štěstí.

- **Přemýšlej o světle.** Podívej se na fotografované místo v různý čas a sleduj, odkud a kdy na něj svítí slunce a co na něm v různých časech vyzdvihuje a naopak skrývá.
- **Přemýšlej o kompozici.** Přemýšlej o tom, co do fotografie zahrnout, a co je třeba vypustit nebo čemu se vyhnout. Přemýšlej, pod jakým úhlem vše zaznamenáš a kam v rámečku fotografie umístíš.

Dobrá fotografie má něco, co si získá naši pozornost – ohnisko pozornosti. Udělej několik fotografií. Hraj si chvíli. Hraj si s detailem, s tvarem/úhlem pohledu, s perspektivou. Prostě zkoušej všechno možné a nemožné.

Pamatuj, že když se Ti fotografie úplně nepovede, můžeš ji dopravit v nějaké aplikaci.

Tady jsou otázky, na které se snaž odpovědět při tvorbě fotografie:

- **Mám vhodné světelné podmínky? Podporuje světlo můj motiv?**
- **Mám zvolený vhodný formát (výška, šířka)?**
- **Respektuji pravidlo třetin?**
- **Je na mém záběru vše, co potřebuji? Je na něm něco, co do něj nepatří a odvádí pozornost od mého motivu?**
- **Mám v záběru nějakou návodnou linku?**
- **Jsem dostatečně blízko svému motivu?**

Krok 3: Zakončení reportáže

Podívej se na fotografii na počítači. Splnila Tvá očekávání? Potřebuje poupravit? Jestli ano, můžeš zkusit následující možnosti. Pokud nevíš, jaká úprava by tvoji fotografii zlepšila, zkus si s jednotlivými funkcemi pohrát a vyzkoušet různé možnosti. Při úpravě barev, jasu a kontrastu pamatuj na to, že nastavení jasu a barev tvého monitoru rozhoduje o tom, jakým barevným dojmem fotografie působí. Na jednom monitoru barvy mohou vypadat dobře a na jiném mdle. Je dobré se na fotografie podívat na několik zařízeních a zvážit, jaké úpravy by mohly být vhodné.

Oříznutí nebo otoční fotografie

Tyto funkce ti pomohou zlepšit kompozici nebo rámování foceného motivu, přiblížit jej a tím zvýraznit, odstranit něco, co do záběru nepatří, změnit poměr stran tedy formát fotografie.

Úprava kontrastu

Tato úprava prohloubí světlé a tmavé části fotografie a vykreslí objekty na fotografii. Může oživit nevýraznou fotografii, na které se zdá, že vše tak trochu splývá.

Úprava světla (expozice)

Tato úprava ti pomůže upravit světelné vlastnosti fotografie. Je užitečná, když je fotografie moc tmavá nebo naopak moc světlá.

Úprava barev

Barvy dávají fotografii živost a vyvolávají různé pocity. Při úpravách můžeš vyladit jejich tón tak, že budou barvy působit tepleji, nebo naopak chladněji. Můžeš vyladit i jejich sytost, která barvy zvýrazní, anebo utlumí. Zkus i to, že odstraníš barvy a fotografii převedeš do černobílé. Možná, že v černobílém provedení bude tvoje fotografická reportáž působit přesvědčivěji. V každém případě ale vždy úpravy barev dělej tak, aby fotografie stále působila přirozeně.

Ostření fotografie

Tato funkce ti může trochu napravit fotografii, která není úplně ostrá, ale také ti může pomoci rozostřit pozadí motivu tvé fotografie tak, aby poutal více pozornosti. Tím, že pozadí nebude úplně ostré, hlavní motiv více vystoupí z fotografie do popředí.

Vyrovnění horizontu nebo linky

Tato funkce ti může trochu napravit křivou fotografii. Posune celou fotografii tak, že z linky na fotografii, která není vodorovná, udělá linku vodorovnou.

Vyretušování neboli vymazání nedostatků

Tato funkce ti dovolí odstranit něco, co se ti do záběru dostalo a kazí kompozici, bere pozornost a překáží. Její dobré použití, tak aby retuše nebyla vidět, může však vyžadovat trochu dovednosti s aplikací.

Při úpravách pamatuj, že fotografie můžeš upravovat ale jen tak, aby nebyla změněna realita, kterou fotografie zachycuje. Máš více fotografií a nevíš jakou vybrat? Zeptej se několika lidí, která je nejvíce oslovuje a vede je k přemýšlení. Pozor, neptej se, která se jim líbí. Fotografie, které jsou hezké na první pohled, nemusí mít příběh. Přemýšlej o názvu pro svoji fotografii a o textu, který ji doplní. Obojí by mělo posílit a obohatit tvůj snímek.

Tady jsou otázky, na které se snaž odpovědět při dokončování své reportáže:

- **Je fotografie v souladu se základními fotografickými tipy? Je potřeba úprav?**
- **Má moje fotografie požadované technické vlastnosti?**
- **Doplňuje můj název fotografie její obsah? Zaujme?**
- **Popisuje můj text souvislosti problému? Podporuje výjev na fotografii a promlouvá spolu s ní?**

Pokud nemáš na svém počítači nebo mobilním zařízení aplikaci na úpravu fotografií, je možné si stáhnout některé aplikace zdarma nebo využít online aplikaci na úpravu fotek. S tím ti může poradit vyučující výpočetní techniky nebo výtvarné výchovy.

Co radí Mladí reportéři?

Podívejte se na video Photography 101, které pro vás natočili Mladí reportéři z Kanady.

(www.yre.global/video-tutorials). Snažili se v něm popsat 10 kroků, na které je potřeba při pořizování fotografií myslet.

Případová studie fotografie č. 1

(Mezinárodní soutěž MRpŽP, 2013 / druhé místo / Portugalsko)

Názor odborníka

- 1/ Jaký příběh fotografie vypráví?** Důlní průmysl znepokojuje lidi po celém světě, takže tato fotografie jistě zaujme.
Titulek by se dal zkrátit na Kyselý odtok z dolů v Aguas Fortes
- 2/ Důkladně si fotografii naplánuj:** Seznam se s tím, co budeš fotit a najdi pro svou fotografii nejlepší úhel.
V případě této fotografie se to vyplatilo, a proto je zároveň šokující, znepokojující a krásná.
- 3/ Osvětlení:** Chce to trpělivost. Počkej, až budeš mít slunce za zády, právě tehdy bude světlo optimální (za úsvitu, v pozdní odpoledne, při západu slunce...)
- 4/ Hloubka ostrosti:** Fotíme-li za dobrého světla a pod správným úhlem, může mít fotografie klidně i dva ústřední body.
V tomto případě je první z nich v popředí a druhý v pozadí, kde se potůček ztrácí.
- 5/ Kompozice:** Tahle fotografie je skoro na jedničku s hvězdičkou! Obzor je tam, kde má být. Linie na fotce vedou oko diváka směrem ke konci potůčku a diagonální linie vytvářejí dojem tekoucí vody.
- 6/ Foť z co největší blízkosti:** Do takové řeky není záhodno spadnout, ale to, co fotíš, se snaž fotit zblízka a z úrovně očí.
- 7/ Upravování fotografie:** Nikdy neupravuj kontext fotografie – nic neodstraňuj ani nepřidávej. Ale například zvýšením kontrastu můžeš svou fotografii značně vylepšit.
- 8/ Vymyslet popisek je umění.** Tato fotografie je sama o sobě tak silná, že by popisek mohl být jen pár slov. 291 slov je na popisek příliš...

Kyselý odtok z dolů v Ribeira Águas Fortes

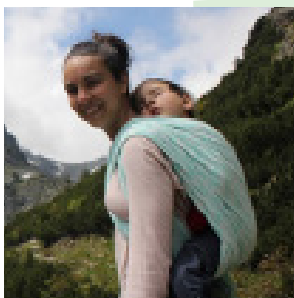
- Popisek (291 slov na 2 fotografie):

Vesnice Aljustrel (region Alentejo, Portugalsko) byla vybudována kolem pěti obřích polymetalických sulfidových ložisek, které pomohly oblasti k socioekonomickému růstu...

Jak napsat dobrý článek?

„Reportáž je výzva, která přináší velké uspokojení, pokud se podaří jí čelit se ctí. Spojuje v sobě snad všechny ostatní novinářské žánry: vlastní pozorování, rozhovory, fejeton. Předchází jí rešerše, mravenčí práce, čtení toho, co o daném tématu napsali ostatní. Odráží osobnost novináře či novinářky, poskytuje velký prostor pro osobní přístup, zároveň je ale objektivním žánrem – i kdyby se do ní pustil kdokoli jiný, měl by dojít k týmž faktům. Možná by ji podal jinak, svým způsobem, ze svého pohledu, ale informace v reportáži obsažené by byly tytéž.“

To jsou slova Kláry Kubíčkové, autorky následujících řádků, které vám přináší spoustu užitečných, praktických rad, jak napsat kvalitní reportážní článek.

Klára Kubíčková (1979), Vystudovala sociologii a žurnalistiku na FSS MU. Už na studiích pracovala v Moravské galerii v Brně a stala se zakladatelkou jazzové kavárny Podobrazy, kde se starala o produkci a propagaci. S novinářinou začínala v brněnském deníku Rovnost, kde vedla kulturní přílohu a publicistickou stránku. Deset let pracovala v MF DNES nejprve jako redaktorka kultury a poté jako redaktorka sobotní přílohy Víkend. Spolupracovala s časopisy Marianne, Vlasta, Téma nebo Reportér. Za reportáž o putování Šumavou získala cenu Ekopublika za rok 2016. Nyní je na volné noze, má čtyři děti.

Jak na psaní reportáže

Přečtěte si reportáž ze školení vlčích a rysích hlídek v Beskydech, kterou najdete na konci této kapitoly. Každý rok několikrát taková školení dobrovolníků organizuje Hnutí Duha. Všimněte si, že reportáž popisuje sugestivně a autenticky to, co se na místě odehrává, šetří ale s nudnými detaily deníkového typu (přijeli jsme, vybalili jsme si batohy, navečeřeli jsme se) a místo toho poskytuje čtenářům fakta, která jsou bez osobního prožitku obvykle příliš suchá.

Co je pro reportáž charakteristické?

1/ Odehrává se na konkrétním místě. Nestačí shromáždit fakta po telefonu nebo mailem, je postavená na osobním zážitku, na popisu detailů, které může znát jen ten, kdo byl v daný čas na daném místě. Pracuje s popisem atmosféry, detailů, pocitů. Je autentická.

2/ Přesto není omezená jen na subjektivní vnímání. Na reportáž vyrazí poučený novinář nebo novinářka. Ví, kam jede, s jakým problémem se tam setká a kdo už o tom problému jak referoval. Neptá se: *Co tu děláte?* Protože ví, co tu dělají. Ptá se proč a jak, mnohem méně kdo a co.

3/ Po návratu z terénu dál ověřuje a zjištěná data a zážitky konfrontuje, to, co člověk viděl a zažil, dál rozpracovává. Samotný pobyt v terénu je nejdůležitějším momentem reportáže, předchází mu ale rešerše a následuje po něm ověřování.

Jak psát reportáž?

1/ **Začněte atraktivně**, akcí, přímým vtažením do děje. Ne popisem problému, vysvětlováním nebo dokonce vědeckými poznatky. Buďte autentičtí. Na začátku reportáže musíte zaujmout čtenářovu pozornost. První odstavec bývá někdy přirovnávaný k lokomotivě – to on roztáhne následný vlak faktů.

Lokomotivou v případě cvičné reportáže z výcviku dobrovolníků v projektu Šelmy je tento úvodní odstavec:

Na lavičce před chatou leží igelitový pytlík. Na pokoji prý už dost páchl. Nese štítek s označením vlčího trusu, datum a místo nálezu. Hovínko našly vlčí hlídky v Beskydech. A mezi osazenstvem na chatě způsobilo nadšení. Jako kdybychom našli poklad.

Proč ta radost? Je to doklad toho, že velkým šelmám v těchto horách se aspoň trochu daří. Že by někdo vlka skutečně potkal,

to se nestává, na to jsou tyhle šelmy příliš plaché. Nadšenci, kteří se sem jezdí školit, jsou ale šťastní, i když najdou jenom stopy v bahně, nebo právě šelmí trus. A těší se na zimu. To totiž bude na sněhu snadnější vlky a také rysy stopovat. A třeba se podaří najít i stopu medvěda.

2/ Teprve až čtenář z prvního odstavce zjistí, že jste skutečně byli na místě a že jste ho tam vydařeným líčením akce či atmosféry vzali, připojte za lokomotivu **vagon faktů**.

V případě našeho cvičného textu následuje za lokomotivu takto podaná první sada faktů:

Velké šelmy, tedy rys, vlk a medvěd, žily na našem území od pradávna. Jejich úloha v lese byla nesmírně důležitá. Vlci chránili les před přemnožením divočáků a jelenů, rys loví srnce. Jenomže už od 17. století docházelo k vybíjení velkých šelem, zatímco počet vysoké a černé zvěře rostl. Zkušenosti ze Slovenska přitom ukazují, že v lese, kde žije dostatečný počet vlků, například netrpí divoká prasata prasečím morem a i vysoká zvěř je zdravější. Proč? Pokud jsou kopytníci zvyklí na život se šelmami v zádech, jsou mnohem víc plaší, než jsme zvyklí, mění svá teritoria a rychleji se po lese přemísťují. Šelmy tak loví hlavně slabé a nemocné kusy, čímž les čistí a léčí.

3/ Používejte přímou řeč – jak těch, kteří byli na místě s vámi, tak těch, kteří situaci či problém dřív nebo následně komentovali. Nemusíte se navíc nutně omezovat jenom na to, co kdo řekl, můžete brát v potaz i to, co kdo napsal, rešeršim v podobě knih, odborných časopisů, videí, přednášek či tedexových vystoupení se meze nekladou. Jen je nutné čtenáře nezahltit – dobře si rozmyslete, co je nutné citovat doslova a koho je možné parafrázovat. Přímou řečí často jen uvozujeme odstavce, nakopneme ho, pokračujeme pak parafrází.

A opět náš cvičný text:

„Dnes musí úlohu šelem v terénu přebírat myslivci. Jenomže lov je náročný. A věkový průměr českých myslivců je 65 let,“ vysvětluje myslivec Martin Mati.

„V polovině 90. let se do Beskyd vrátili vlci. A vznikly první vlčí hlídky,“ popisuje pak Miroslav Kutal, jeden z našich největších odborníků na velké šelmy.

„Dřív farmáři chránili stáda hlavně za pomoci pasteveckých psů. Postupně lidé šelmy vyhubili, ale to, co se zdálo jako zisk, se nakonec ukázalo být velkou ztrátou – šelmy udržovaly zdravý les,“ vysvětluje Jiří Beneš, jeden z koordinátorů hlídek.

To všechno jsou přímé řeči, na které navazuje vysvětlující text plný faktů – přímá řeč dokáže fakta oživit, výčet pak není tak suchý.

Přímá řeč je ale výborným způsobem, jak předat čtenářům pocit, že jsou na místě s vámi – jako krátká přímá řeč v tomto odstavci:

Z přednášek, které jsme včera večer absolvovali, víme, že právě rysí trus může obsahovat chlupy, ten vlčí má po rozhrnutí klacíkem uvnitř schované obvykle i nenatrávené velké úlomky kostí nebo dokonce nestrávená kopýtka. Dlubeme klackem do trusu na cestě. Žádná kost. „Tak to není vlčí, ale rysí!“ radujeme se. Velitel hlídky nás ale vyvádí z omylu – rysí trus by byl dvojnásobně velký, tenhle je jen liščí. Jsme trochu zklamaní. Ale ne moc – nikdo z nás vlastně nikdy neviděl skutečný liščí trus, natož liščí stopu nebo živou lišku v lese, takže i tohle je pořádný objev.

Často je navíc na místě přímou řeč upravit – nesmíte ji samozřejmě jakkoli zkreslit a doslovný přepis může podpořit autenticitu, na druhou stranu řada lidí používá v mluvené řeči plevelná slova nebo výrazy, které v psaném projevu vypadají podivně. Je velmi pravděpodobné, že v naší skupince vlčích a rysích hlídek nikdo neřekl doslova: „Tak to není vlčí, ale rysí!“ Zaznělo spíš: „Vole, se asi zblázním už, to hovno není vlčí, nemá ty kosti ulomený, jak nám včera říkal ten chlápek, tak musí být vod rysa!“ Což je ovšem citace, kterou nelze použít. V tomhle případě není dokonce nutné větu autorizovat, platí jako obecně pronesená, nemá jmenovaného autora. O autorizaci si řekneme později.

4/ Střídejte „vagony“. Za fakta a suché odborné argumenty zapojte líčení z místa, za nápaditou přímou řeč popis. Je to opravdu jako zapojovat vlaky – do soupravy musíte dostat vše, co je nutné (vagony první i druhé třídy, jídelní vůz, vůz pro

rodiče s dětmi, vagon pro přepravu kol či zavazadel), na druhou stranu nesmí být vlak příliš dlouhý, aby ho lokomotiva utáhla, ale ani příliš splácáný v stylu „každá ves, jinej pes“ – nákladní vagony do osobní soupravy nepatří.

5/ Zapomeňte na sloveso být, nahradte jej! Podobně nahradte i uvozovací sloveso říci u přímé řeči. Text bude pestřejší a živější. Je samozřejmě řada případů, kdy opakované používání slovesa být slouží ke gradaci a hodí se, obecně ale platí pravidlo jednou za odstavec a dost.

6/ Řekli jste všechno, co bylo třeba? Reportáž uzavřete – pointou z místa, obloukem se vraťte k prvotnímu líčení, položte řečnickou otázku (ale s těmi opravdu šetřete, jsou jako slepé náboje, jejich opakované používání rychle přestane poutat pozornost), výstižně či vtipně nastiňte vývoj. Nezapomeňte, že závěr ve čtenáři dlouho zůstane, měl by rezonovat.

Odjíždíme vstříc těžkým sněhovým mrakům. Zanedlouho se na svazích za chatou bude lyžovat, hory naplní ryk milovníků zimních sportů.

Vlci jsou plašší. Zůstanou schovaní mimo tyhle lidské zábavy. Na sněhu v divočině budou jejich stopy ale mnohem zřetelnější, než v podzimním blátě. Stopy – hovínka.

7/ Doplňte boxy, čísla, lišty, zajímavosti. Je určitě hodně věcí, které se vám do textu nevešly nebo které je dobré vypíchnout, rozvinout, zopakovat v kontextu. K tomu slouží boxy na konci článku. Zjednodušeně do nich dostaňte fakta, která mohou být pro čtenáře zajímavá, a která by použitá v samotném textu rušila jeho tok. Jinými slovy: pokud vám zůstaly nějaké vagony s fakty, tady je můžete použít.

Jak je to s tou autorizací

Lidé, s nimiž jste mluvili, a jejichž přímou řeč v článku používáte, by měli mít možnost článek ještě před jeho vydáním vidět a ke své přímé řeči v něm se vyjádřit, navrhnout korekce, uvést své vyjádření na pravou míru. Jsou novináři, kteří autorizují jen rozhovory a reportáže ne. Jsou zpovídaní, kteří autorizaci nevyžadují. A jsou zpovídaní, kteří ji vyžadují a opraví vám všechno, nejenom to, co v textu říkají oni. Záleží na vás, zda to přijmete. Někdy je k užítku nechat autorizovat i reportáž, ač byste nemuseli. Mně pomáhá být si jistá, že všechna fakta sedí, nic jsem nepochopila špatně, nic nezkreslila. Text o vlčích četl z dotčených Jiří Beneš a Mirek Kutal, navrhli některé změny, většinu jsem skutečně opravila. Pokud někdo zasahuje do mé „literární licence“, neberu to, ale pokud opravuje nebo zpřesňuje fakta, jsem za to vděčná.

Prakticky se to dělá tak, že se s dotčenými domluvíte, pošlete jim text mailem a dáte jim termín, do kdy ho musí autorizovat. Oni navrhnou v textu změny (tučně, jinou barvou, v režimu změn a úprav) a vy už i s tím následně počnete, co uznáte za vhodné. Poděkujete, ale o tom, kolik z navržených změn použijete, už neinformujete, pokud není zvláštní důvod.

Reportáž jako žánr obvykle není konfrontační, takže i autorizace probíhá ve většině případů hladce. Pokud ovšem budete psát reportáž z guerillové návštěvy černé skládky, na níž vás bude honit hlídač a křičet na vás urážky, můžete je použít, aniž byste mu je posílali k autorizaci. Autorizace často slouží i jako vstřícný krok směrem ke zdroji, řadu ekologů/ekoložek či vědců/vědkyň používám jako zdroje opakovaně a je dobré si je nerozházet tím, že udělám chybu v citaci nebo v tom, co z ní pak vyvozují. Vyplatí se zkrátka nechávat autority texty kontrolovat.

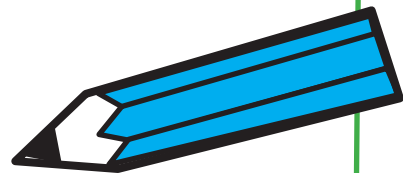
Samotný proces sběru informací – co předchází psaní

1. Najděte si svoje téma

V novinách dostanete obvykle téma přidělené, pokud si ho ale můžete zvolit, volte podle důležitých kritérií:

Je to společensky přínosné?

Jak moc je tohle téma podstatné pro komunitu lidí, v níž žijete, jak moc pro vaše město, stát, pro zeměkouli. Psát v Pardubicích o situaci mořských ptáků otrávených plastem je sice chválné, ale musíte se vzdát terénního pozorování i face to face konzultací s odborníky na místě. Vyberte si tedy téma, které je možné pozorovat, zažít a konzultovat bezprostředně ve vaší blízkosti. Nebojte se ptát a pít se po vhodném tématu – udělejte anketu ve škole, na facebooku. Pokládejte jed-

noduché otázky: co vás trápí v souvislosti s životním prostředím? (*Nedýchatelný vzduch po cestě do školy? Hromady plastů a papíru kolem kontejnerů? Bioodpad, který končí ve spalovně místo kompostérů? Rybník znečištěný sinicemi? Slepíči velkochov za městem? Spotřeba vody na výrobu jednoho piva?*) Nebo co vás zajímá? (*Stavba hliněného domu? Fungování permakulturní zahrady? Provoz místní lesní školky?*).

Kdo je kompetentní o tom mluvit?

Každý novinář má své zdroje. Získává je roky, během své práce si ukládá telefonní čísla, maily, osobně se setkává nejenom s tiskovými mluvčími konkrétních institucí, ale i s odborníky a odbornicemi, politiky a političkami a řadou dalších lidí, kteří mají co říct. Člověk, který s novinářinou začíná, je v těžší pozici – svoje kontakty ještě nemá a musí je shromáždit. Každá radnice či úřad má svého tiskového mluvčího nebo tiskovou mluvčí, na které je možné se obrátit a chtít vyjádření instituce či kontakt na někoho uvnitř. U soukromých subjektů je to těžší, ale nevzdávejte to – hledejte maily, telefony na ústřednu, pátrejte. Jen málo témat zkrachuje na tom, že není nikoho, kdo by je okomentoval. Každý problém má svoji autoritu, někoho, kdo je za něj zodpovědný, kdo o něm ví víc.

2. Buďte zvědaví a zvědaví

Zvědavost je jednou z nejdůležitějších novinářských vlastností. Zvědavost se násobí s informacemi – čím víc toho vím, tím víc otázek mě může napadat, tím víc mohu téma rozvíjet, doptávat se na podrobnosti.

Někdy má člověk v hlavě černou díru a neví, na co by se zeptal, i když se setká s mistrem světa nebo královnou vesmíru.

Naučte se z paměti tázací zájmena, která vám pomohou klást otázky: **Kdo, kdy, kde, co, proč a jak.**

Kdo, kdy, kde a co většinou víte: Radnice nechá do konce měsíce vykácet třešňovou alej v sousední ulici.

Proč a jak je mnohem zajímavější: *Proč to udělá? Jsou ty stromy nebezpečné, staré, napadené? Není možné je zachránit? Jakou plní v ulici funkci? Když tam nebudou, co se stane s ekosystémem v tom místě, se stínem, s vodou v půdě, s prostorem pro hraní místních dětí? S kým radnice záměr konzultovala? Jaké jsou podobné případy v okolí? Co na to říkají místní?*

Kromě tázacích zájmen je dobré mít vždycky na paměti, že skoro všechno má svoji minulost a budoucnost – ptejte se na to, jak to všechno začalo a na to, jaké jsou další plány.

3. Ptejte se – ale jak?

Osobně. Schůzku se zdrojem si domlouvejte mailem nebo telefonicky, ale pokuste se s těmi zásadními informátory a informátorkami mluvit osobně, nejen na dálku. Kromě toho, že si tím začnete budovat síť kontaktů (pokud se s vámi někdo osobně setká, bude si vás do budoucna pamatovat líp, než když se s vámi budou bavit jen po telefonu nebo si s vámi bude pouze psát), můžete získat prostor a čas pro další nápady, otázky, pozorování.

Rozhovory nahrávejte. U reportáže si dělejte poznámky. Pište co nejdřív, aby zážitek nevyprchal.

Obecná příprava novináře či novinářky

Být správným novinářem nebo novinářkou znamená milovat a sledovat média a jejich práci. Pokud chcete fotit, sledujte servery o fotografování, čtete knihy o fotografech a fotografkách nebo jejich deníky, blogy a záznamy, sledujte jejich facebookové stránky, životopisné filmy, kupujte si časopisy o fotografování, nebojte se ani těch zahraničních. Stejně je to s psanou novinářinou. Vychází u nás mnoho časopisů, které stojí za pozornost a v nich jsou texty od novinářů a novinářek, které vás mohou inspirovat, a které stojí za to sledovat. **Open society fund** pořádá každoročně **Novinářskou cenu**, která má kategorii reportáž. Pokud chcete psát opravdu dobré reportáže, vyplatí se vyhledat si ty oceněné z minulých ročníků a přečíst si je. Jsou jména, která se mezi nominovanými opakují, stejně jako časopisy, v nichž publikují. Vyplatí se číst nejenom **Respekt** nebo magazín **Reportér**, ale i třeba **National Geographic**, který zveřejňuje kromě českých textů zejména překlady zahraničních článků, což je výborné pro srovnání i inspiraci. Výborné reportáže najdete například i na Českém rozhlase, ačkoliv rozhlasová novinářina má svá specifika, zásady a základy jsou stejné jako v případě psané žurnalistiky. U ekologie si vyhledejte nominované texty na ocenění **Ekopublika**.

PŘÍRODA

Vlkům na stopě

Redaktorka magazínu Víkend se vydala do Beskyd stopovat vlky a rysy.

JAK U NÁS ŠELMY ŽIJÍ
a proč jich je pořád tak málo?

Vlk obecný

Největší psovitá šelma loví ve smečce, hlavně jeleny, divočáky a srnce. Příležitostně i ovce nebo telata, pokud nejsou správně zabezpečena. Kořist cítí na několik set metrů, výborně vidí za šera a v noci.

Žije hlavně na Kokořínsku, na Šumavě, v Krušných horách, na Broumovsku a v Beskydech.

Podle jediné stopy vlka od velkého vlčáka nerozeznáte, liší se však jejich stopová dráha v krajině, **vlci takzvané čarují, tedy běží terénem přímo** – na rozdíl od poskakujících a pobíhajících psů, kteří mají tendenci se vracet k pánovi.

Původně šlo o posvátné zvíře, západní civilizace mu však „nasadila vlčí hlavu“, stala se z něj záporná pohádková postava i krvelačná bestie z hororů.

V Česku najdete **víc než 70 obcí, které mají vlka v názvu**: Vlkov, Vlčatín, Vlčnov a podobně.

KLÁRA KUBÍČKOVÁ

Na lavičce před chatou leží igelitový pytlík. Na pokoji už dost páchl. Nese štítek s označením vlčího trusu, datum a místo nálezu.

Hovínko našly vlčí hlídky v Beskydech. A mezi osazenstvem na chatě způsobilo nadšení. Jako kdybychom našli poklad.

Proč ta radost? Je to doklad, že velkým šelmám se v těchto horách aspoň trochu daří.

Že by někdo vlka skutečně potkal, to se nestává, na to jsou tyhle šelmy příliš plaché. Nadšenci, kteří se sem jezdí školit, jsou však šťastní, i když najdou jen stopy v bahně nebo právě trus. A těší se na zimu, kdy bude na sněhu snadnější vlky (a také rysy) stopovat. Kdo ví, třeba se podaří najít i stopu medvěda.

Tudy šla liška

Škrábeme se na hřeben jižní části Beskyd, tam, kde přecházejí v Javorníky. Brzy scházíme ze značené turistické trasy, kloužeme bahnitou cestou mezi buky a malými jedlemi. Rysi tady žijí, byť v malém počtu, od 70. let, vlci se sem začali vracet před 25 lety. Právě díky nim zde mohou jedle růst, aniž by je čekal osud srnci okusovaných stromků v lokalitách bez trvalého výskytu velkých šelem.

Pečlivě koukáme pod nohy. Ne že by nám vadilo bláto. Právě naopak – v blátě jsou dobře vidět stopy. Co tyhle? Nemohou být od vlka?

Planý poplach. Stopy, na které jsme narazili, zanechal větší smec. Kopytka jsou na první pohled špatně rozeznatelná, když se ale díváme dál po dráze smčích cesty, najdeme několik mnohem zřetelnějších.

O kousek dál leží chlupatě hovínko. Z přednášek, které jsme absolvovali, víme, že právě rysí trus může obsahovat chlupy, ten vlčí má po rozhrnutí klacíkem uvnitř schované obvykle i nenatrávené velké úlomky kostí nebo dokonce nestrávená kopytka.

Dloubeme klackem do trusu na cestě. Žádná kost. „Tak to není vlčí, ale rysí!“ radujeme se. Velitel hlídky nás vyvádí z omylu – rysí trus by byl dvojnásobně velký, tenhle je liščí.

Jsmo trochu zklamaní. Ale ne moc – nikdo z nás vlastně nikdy neviděl skutečný liščí trus, na-

tož liščí stopu nebo živou lišku v lese, takže i tohle je pořádný objev.

Šelmy léčí les

Velké šelmy, tedy rys, vlk a medvěd, žijí na našem území odpradáva. Jejich úloha v lese byla nesmírně důležitá. Vlci chrání les před přemnožením divočáků a jelenů, ryši loví srnce. Jenže už od 17. století docházelo k vybíjení velkých šelem, zatímco počet vysoké a černé zvěře rostl.

Zkušenosti ze Slovenska přitom ukazují, že v lese, kde žije dostatečný počet vlků, například netrpí divoká prasata prasecím morem a i vysoká zvěř je zdravější. Pokud jsou kopytníci zvyklí na život se šelmami v zádech, jsou mnohem plášší, než jsme zvyklí, mění svá teritoria a rychleji se po lese přemisťují. Šelmy tak loví hlavně slabé a nemocné kusy, čímž les čistí a léčí.

„Dnes musí jejich úlohu přebírat myslivci. Ale lov je náročný a věkový průměr českých myslivců je 65 let,“ vysvětluje myslivec Martin Matí.

Divočáků i jelenů a srnců je tak v lesích několikanásobně víc, než aby byla zachována rovnováha v ekosystému. Což není dobře ani pro lesní porosty, srnci okusují mladé stromky, které nemají možnost správně růst. Když po lese neběhají vlci nebo ryši, množí se i lišky a přibývá těch, které mohou přenášet vzteklinu a další nemoci.

Když v lese vyletí ptáček

Plahočíme se nahoru a dolů přes hřeben Javorníků ještě dobrých 10 kilometrů. Náš velitel jde najisto – míří k fotopasti, kterou sem nedávno nainstaloval. Míne ji, samozřejmě. Když o ní člověk neví, zvěnění fotopast jeho nohy, aniž si toho všimne. Je ti chápá a ani v noci neblýská, takže se dá snadno přehlédnout.

Šéf naší hlídky vytahuje paměťovou kartu z fotopasti. Koukáme mu nadšeně přes rameno, když kliká na obrázky. Ani rys, ani vlk na ní nejsou. Za poslední tři týdny, co tu fotopast je, prošlo kolem jen několik srnek, projela terénní motorka, jeden džip a prošel myslivec.

Ostatní skupiny, které spolu s námi o víkendu procházejí Beskydy, byly o něco úspěšnější. Právě od nich bude vlčí trus, který začne v chatě brzy smrdět.

„V polovině 90. let se do Bes-

Další naše velké šelmy

Medvěd hnědý

U nás žije ojediněle jen v Beskydech, kam přichází ze Slovenska. Je víceméně vegetarián, jako jediná šelma může být ovšem člověku nebezpečný. Setkat se s ním je velká vzácnost.

Rys ostrovid

Výborně vidí a slyší, loví zejména srnce, méně jeleny. Nepohrdne ani hlodavci. U nás žije hlavně na Šumavě a v Beskydech.

Kočka divoká

Vrací se k nám jen velmi pomalu a rozlišit ji na záběrech z fotopasti od obyčejného zdivočelého kocoura domácího dokáže jen cvičené oko. Spatřena byla v Javorníkách a na Šumavě.

kyd vrátili vlci. A vznikly první vlčí hlídky,“ popisuje Miroslav Kutal, jeden z našich největších odborníků na velké šelmy. Každý víkend vyrazí „jeho“ hlídky do terénu, školí také další a další dobrovolníky, kteří se učí poznávat stopy a trus šelem. Působí nejen jako stopaři, ale i jako prevence proti pytlákům, kterých je v lesích stále dost.

Zatímco vlka sraženého kamionem nebo vlakem ochraňují většinou objeví, o tom, proč se místní smečky rozrůstají jen velmi pomalu, ví své myslivci, kteří nedodržují zákon, i samozvaní střelci trofejí. Mít doma pravou vlčí kožešinu je pro leckoho pořád velmi lákavé. Hlavně proto se za těch 25 let, co jsou vlci zpátky, drží jejich počty víceméně jen na hranici přežití.

Chraňte si své ovce

Kolik vlků a rysů v Beskydech žije? Přesně to nikdo neví, odhaduje se 10 až 15 jedinců rysů, kteří se potulují na české i slovenské straně hranice. Mnohem větší populace, čítající víc než 50 kusů, je na Šumavě.

Vlků je v Beskydech ještě méně než rysů, plnohodnotné smečky žijí u nás u Ralska, na Broumovsku a na Šumavě. Ostatně právě Broumovsko nedávno zažilo demonstraci far-

Foto: Shutterstock, Profimedia.cz

mářů, kteří se bojí o svoje ovce a na vlčí hlídky se dívají skrz prsty.

Za každou šelmou zabitou ovci nebo kozu dostávají farmáři od státu odškodnění, navíc pro ně běží programy podporované Evropskou unií, v nichž dostávají dotace na lepší zabezpečení stád – jednoduchý elektrický ohradník zastaví ovce, které se chtějí rozutěct, ale před šelmou je neuchrání. Bezplatnou poradnu pro chovatele provozuje i Hnutí Duha, které všechny vlčí a rysí hlídky na území republiky koordinuje (podívejte se na www.selmy.cz).

„Dřív farmáři chránili stáda hlavně za pomoci pasteveckých psů. Postupně lidé šelmy vyhubili, ale to, co se zdálo jako zisk, se nakonec ukázalo být velkou ztrátou – šelmy udržovaly zdravý les,“ vysvětluje Jiří Beneš, jeden z koordinátorů hlídek. Dnes jsou velké šelmy na našem území zákonem chráněné a nesmějí se lovit. Na rozdíl od Slovenska, kde se třeba vlci stílejí, byť jen za přesně stanovených podmínek.

Ostatně právě ze Slovenska – z Karpat do Beskyd – většina šelem míří. Z Malé Fatry k nám dokonce občas zabloudí i medvěd. Právě medvěd je jediná šelma, která může být člověku nebezpečná. Zatímco vlk a rys

jsou tak pláší, že je člověk v horách nepotká, někteří medvědi na Slovensku se naučili vybírat popelnice a na člověka jsou sem tam zvědaví. Panika však není namístě: pokud už zazijete setkání s medvědem, zpravidla stačí nedívat se mu do očí a vykoupat z jeho teritoria.

Smrt krásných šelem

Do beskydské chaty se po celodenním stopování v podzimním terénu vracíme vymrzlí. Čeká nás ještě několik přednášek. Na Broumovsku se letos narodila tři vlčí mláďata, snímky z fotopastí to čerstvě potvrzují. Vlků tam je teď tedy pravděpodobně pět, dvě loňská mláďata se od smečky asi oddělila, takže na fotografiích, které sledujeme na stěně v jídelně chaty, nejsou.

Jejich trus, který našly tamní vlčí hlídky, se na Mendelově univerzitě v Brně bude zkoumat, stejně jako ten, který leží v pytli-

ku před naší chatou. Dá se z něj zjistit hlavně to, co vlci snědli. A potvrdit, že je to ve většině případů vysoká zvěř, ne ovce místních farmářů.

Ne všechny příběhy jsou však prochnuté nadšením z toho, že se k nám velké šelmy vrací. Koukáme na fotky upytlačených vlků, mrtvých rysů sražených kamiony u výpady na Slovensko, na rysici Lenku, která téměř na rok zmizela z fotopastí, letos v zimě se v Beskydech znovu objevila i s mláďaty, ale v dubnu ji našli mrtvou v kolejišti poblíž Mořkova na Novojičínsku. Čekala tři mláďata.

Nejnovější obětí je rysice Laura, v horách po ní zůstala dvě mláďata. „Narodila se na jaře, nejsou už odkázaná na mateřské mléko, ale sama lovit ještě neumějí, to je matka asinestihla naučit. Čeká je pravděpodobně také smrt,“ říká smutně Beneš.

Odjíždíme vstříc těžkým sněhovým mrakům. Zanedlouho se na svazích za chatou bude lyžovat, hory naplní ryk milovníků zimních sportů. Vlci jsou pláší. Zůstanou schovaní mimo tyhle lidské zábavy.

Na sněhu v lese však budou jejich stopy mnohem zřetelnější než v podzimním blátě. Stopy. A hovínka.

klara.kubickova@mfdnes.cz

ČESKÝ VÝLETNÍK

Ze života Židů

Třebíč

Proč je Třebíč na seznamu památek UNESCO? U Prahy a Českého Krumlova to člověku přijde samozřejmé, u vily Tugendhat to akceptuje. Ale proč Třebíč, když je židovských památek v Česku tolik? Zdejší židovské město, jež mělo v 70. letech ustoupit stavbě paneláků, je dnes prý nejzachovalejší v Evropě. Tak proto.

Až tady pochopíte, jak Židé na území Čech a Moravy opravdu žili, což se vám v Praze, kde je židovské ghetto „rozpuštěné“ v bulvárech typu Pařížské, při vší účtě nepodaří. V Třebíči najdete vše: dvě synagogy (Přední a Zadní), domky jak ze Zlaté uličky, bývalou školu, kupecký dům i hřbitov.

A navíc spoustu „kuriózit“: uličky jako Stinná a Opuštěná či strašidelné průchody skrz domy jako mezi ulicemi Pokorného a nábřežím. Dozvíte se, že židovská rituální porážka zvířat se nazývala „šlachta“ a nahlédnete do seznamu košer potravin, které dnes směji konzumovat ortodoxní Židé. Pobavilo mě, že je tam i fanta a cola, z českých piv Budvar a Pilsen.

Kdo by toho stále neměl dost, může zkusit najít v ulicích židovské čtvrti „ducha ghetta“. Náповěda: je blízko Přední synagogy.

JAKUB POKORNÝ

VÝLETNICKÉ NOTY

JAK SE TAM DOSTAT: vlakem či autobusem z Brna a z Jihlavy, z Prahy jezdí přímý autobus.

TRASY: procházka po památkách Třebíče včetně hřbitova zabere víc jak dvě hodiny. Můžete si ji prodloužit vycházkou k větrnému mlýnu nebo k rozhledně-vodojemu Na Kostelíčku.

ZAJÍMAVOSTI VE MĚSTĚ:

větrný mlýn na stromovou kůru, pravoslavný kostel, vyhlídková věž kostela s největším hodinovým ciferníkem ve střední Evropě.

RESTAURACE: obdivovaný je Coqpit na nábřeží v židovské čtvrti, osobně mám nejradši minipivovar Urban nad zámkem.

INTERNET: www.visittrebic.eu

Co radí Mladí reportéři?

Podívejte se na video Writing 101, které pro vás natočili Mladí reportéři z Kanady. Snažili se v něm popsat 10 kroků, na které je potřeba při psaní článku myslet. (www.yre.global/video-tutorials)

Tak nyní se již můžete vrhnout do vaší reportérské činnosti. Bude to náročná, ale také velmi zábavná a dobrodružná cesta. A až budete mít článek sepsaný, nezapomeňte ještě na poslední krok, a to naposledy si celý článek projděte a zkontrolujte, že je vše v pořádku.

- **Zodpověděli jste všech šest základních otázek?**
- **Vymysleli jste dobrý titulek?**
- **Povedlo se vám článek dobře uvést?**
- **Nezapomněli jste na rozhovory s odborníky?**
- **Pojednává váš článek o nějakém problému ve vašem okolí i v celosvětovém měřítku?**
- **Ověřili jste si všechna fakta?**
- **Je v něm dobře popsáno a podloženo řešení problému?**
- **Zkontrolovali jste překlady a případné pravopisné chyby?**
- **Vše splněno? Tak to už vám nezbývá nic jiného, než článek odeslat!**

Případová studie článku

(Mezinárodní soutěž MRpŽP, 2014 / první místo / Malta)

Názor odborníka

- 1/ Skvělý titulek!** Inteligentní a vtipný titulek je ideální pro čtenáře 21. století.
- 2/ Co však titulku chybí?** Podnadpis! Chce to více informací...
- 3/ Co vše musí být v úvodu?** Druhá věta by se dala vylepšit přidáním místa určení: "Maltské kamenné zidky, které..."
- 4/ Samotný článek začíná příliš brzy.** První odstavec by měl ještě jednou představit daný problém a jeho příčiny i za cenu toho, že se bude opakovat to, co již bylo řečeno v úvodu.
- 5/ Popisky obrázků.** Každá fotografie, kterou v článku použiješ, ti svým popiskem otevírá nespočet možností, jak článek něčím ozvláštňit.
- 6/ Mohl by větu o zvířatech ve zbrani říct někdo, s kým jsi dělal rozhovor?**
- 7/ Nezapomeň si ověřit všechna fakta.** Zachovej si nestrannost. Projdi si seznam věcí ke kontrole z dvanáctého kroku.

YRE International Times

Pád kamenných zídek (The Rubble Trouble)

Hadi, ježci a šneci zbrojí! Kamenné zidky, které jim slouží jako úkryt před deštěm a před přímým sluncem, jsou na ústupu.

Území, které bylo dříve pokryto keři a bylinkami, je nyní ohyzdnou směsicí polí s půdou dovezenou z různých končin a našli byste zde i suť z nedalekého kamenolomu.

Kamenné zidky nahradili místní farmáři palma-
mi a vápencovými zdmi. Na některých místech však půda není před silnými větry a deš-
ti chráněna vůbec. Když prší, z polí stéká po cestách červeno-hnědá voda. Chamtivost
farmářů a jejich touha mít vše hned a levně zanechaly budoucím generacím jen zničenou
půdu, na které se nedá pěstovat skoro nic.

Jak natočit dobré video?

V této kapitole si nejprve projdeme krok za krokem užitečné rady přímo od odborníků z řad Mladých reportérů. Následovat bude obsáhlejší praktický průvodce s názvem **Jak natočit reportážní video a nezaseknout se hned na začátku**, kterého pro vás sepsal Stanislav Adámek, český režisér a scénárista a dává vám v něm užitečné rady nejen při samotné tvorbě reportáže, ale i jak se dobře připravit a naladit na natáčení a jak pracovat s tzv. kreativním blokem, který čas od času postihne každého tvůrce, umělce, kreativce. Vy díky těmto radám však nebudete zaskočeni a budete připraveni vydat se cestou reportéra.

Co radí Mladí reportéři?

Podívejte se na video Video 101, které pro vás natočili Mladí reportéři z Kanady (www.yre.global/video-tutorials). Snažili se v něm popsat 10 kroků, na které je potřeba při natáčení reportáže myslet.

Co chceš svým videem sdělit?

Každý novinář se snaží něco sdělit. Snáze se ti bude natáčet, pokud budeš mít předem alespoň hrubou představu o tom, co chceš točit. Nemusíš mít předem promyšlenou každou scénu. Nikdy nevíš, co se před kamerou stane, a tak se musíš mít pořád na pozoru a zachovat si chladnou hlavu.

Nejčastěji kladené otázky:

- **O jaký problém se jedná?** Novináři zabývající se environmentálními problémy se často snaží o těchto problémech a jejich možných řešeních diváky informovat.
- **Jaká jsou řešení?** Jelikož mnohé problémy zatím řešení nemají, budeš se možná muset trochu zamyslet. Buď kreativní, ale zůstaň nohama na zemi. Nenatáčíš sci-fi.
- **Vše si pořádně promysli!** Na každou vteřinu svého videa budeš potřebovat spoustu různých záběrů. Nezapomeň, že čím delší příběh hodláš vyprávět, tím více záběrů budeš potřebovat.
- **Koho oslovit?** Lidé se spíše budou identifikovat s dalšími lidmi než s nějakou problematikou. Nejlepší příběhy jsou tudíž vyprávěny právě skrze lidi.
- **Pamatuj na základní pravidla novinářiny!** Nezapomeň na základy: O čem točíš? Co se děje a kdy to začalo? Kde to začalo? Proč a jak se to děje? (Jak se to dá vyřešit?).

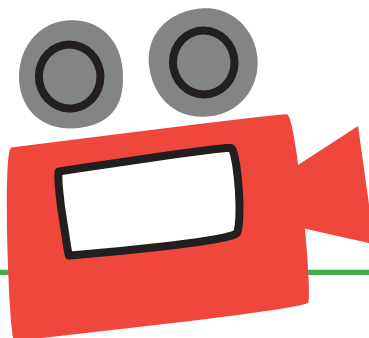
Napiš scénář

Říká se, že z dobrého nápadu může vzniknout špatný film, ale ze špatného nápadu dobrý film nikdy vzniknout nemůže. Sepiš si, co všechno se musí ve tvém videu odehrát a pak můžeš začít psát scénář. Ještě ho tak dvakrát nebo třikrát přepiš. Čím více času strávíš úpravami scénáře, tím snáze pak narazíš na záběry, které potřebuješ a které ti zároveň pomohou dodržet limit tří minut na video.

Důkladně si promysli plán

Nemůžeš přejít k plánu B, když nemáš ani plán A.

Scénář ti pomůže přijít na to, jak vyprávět to, co chceš. Zbytek už je na produkci.

Jak si rozkreslit scénář?

- 1/ **Soustřed' se na něco aktuálního.** V dnešní uspěchané době plné různých formátů novin se diváci zajímají o to, co se děje právě teď. Co tě přimělo natáčet zrovna teď?
- 2/ **Méně je někdy více.** Říká se, že 1 stránka textu (font Times New Roman, velikost 12, řádkování 2.0) vyjde zhruba na 60–90 vteřin.
- 3/ **Snaž se neodbíhat od tématu.**
- 4/ **Snaž se držet se pouze ve svém okolí.** I když se zabýváš nějakým celosvětovým problémem, snaž se soustředit na jeho význam pro tvé okolí.
- 5/ **Zbytečně nic nekomplikuj.** Vyber jen ty nejdůležitější informace. Méně je někdy více.
- 6/ **Nevykládej, ukazuj!** Člověk si spíše zapamatuje to, co uvidí na obrazovce než to, co uslyší z reproduktorů. To nejdůležitější se proto často objevuje právě na obrazovkách.

Ideální velikost štábů pro projekt MRpŽP jsou 3 lidé (včetně tebe): režisér a dotazovatel (ty) / kameraman a osvětlovač / zvukař

Předem promyšlený plán ti usnadní práci, zvýší sebevědomí a členové tvého štábu uvidí, že víš, co děláš (i když to tak vždy být nemusí).

Plán natáčení ti pomůže rozvrhnout, kde má být to, co chceš natáčet, kde má být tvůj štáb a jak nasvítit scénu. Nezapomeň se o tenhle plán se svým štábem podělit.

Na co nezapomenout:

- ✓ **Všechny důležité časy**
- ✓ **Rozkreslení scénáře pro lepší představu o samotném natáčení**
- ✓ **Seznam účinkujících:** sepiš si, s kým chceš dělat rozhovor a pak se rozhodni, jak tyto rozhovory získat
- ✓ **Zkontroluj si, že máš vše fakticky v pořádku**
- ✓ **Sepiš si, co vše k natáčení potřebuješ (štáb, vybavení)**
- ✓ **Promysli si samotné natáčení:** Sepiš si, pod jakými úhly a na jakých místech chceš mít kameru během jednotlivých záběrů. Popis samotných scén by se také mohl hodit.
- ✓ **A poslední rada: Dávej pozor.** Nikdo nechce, aby se během natáčení někdo zranil nebo se stalo něco nepříjemného. Proto si projdi celý plán natáčení s někým dospělým.

Sežeh si štáb!

- Ve filmařině jsi na to zřídka sám. Až si budeš stanovovat cíle a vymýšlet plán, drž se nohama na zemi. Není jednoduché starat se o produkci a režii, zatímco budeš vše natáčet, osvětlovat, zabývat se ozvučením, dělat rozhovory a dávat pozor na jedoucí auta, pokud budeš natáčet venku.
- Zapoj své kamarády, udělej si z nich štáb a rozděl jim role.
- Nikdo od tebe nebude čekat honorář jako v Hollywoodu, ale můžeš své kamarády alespoň zmínit v závěrečných titulcích.

Sežeh si vybavení

Pořádně si rozmysli, co k natáčení potřebuješ. Kolik lidí čítá tvůj štáb? Co zvládnete unést? Budete natáčet venku, nebo uvnitř? Kolik místa a času budete mít na přípravu? Jaké vybavení jste schopni sehnat?

Kamera: Pokud máš možnost půjčit si profesionální kameru a seznámit se s ní, neváhej. Budeš však určitě potřebovat alespoň jednoho kamaráda na pomoc.

Pokud takovou možnost nemáš, můžeš použít jakoukoliv moderní zrcadlovku. Většina jich umí natáčet video v HD rozlišení,

snadno se s nimi zachází a jsou diskretnější než profesionální kamery.

Pokud neseženeš ani zrcadlovku, postačí ti iPhone nebo jakýkoliv jiný chytrý telefon. Můžeš si stáhnout aplikace určené přímo na natáčení (např. *KitCamera* nebo *MoviePro* umí natáčet v HD rozlišení, podporují automatickou stabilizaci obrazu, umí automaticky vylepšit barvy a mnoho dalšího).

Můžeš použít také **GoPro kameru**. Nejnovější modely si skvěle poradí i se špatným osvětlením (východ nebo západ slunce, soumrak) a záběry z nich jsou opravdu kvalitní. Zacházet s GoPro kamerou je navíc velmi jednoduché. Jen se snaž, abys to se záběry z GoPro kamery nepřeháněl. Čočka totiž vytváří tzv. efekt rybího oka a záběry se proto hodí spíše na prostříhy, přechody apod.

Snímky za vteřinu (anglicky Frames Per Second – fps)

1 vteřina stopáže vyžaduje zhruba 24 snímků. Lidské oko je schopné zachytit i mnohem větší frekvenci snímků za vteřinu a při 24 snímcích za vteřinu tak bude mít tvé video filmový nádech. V současné době je standard 30 snímků za vteřinu, některé trháky mají dokonce i více. Úplně postačí, když budeš myslet na 24 snímků za vteřinu.

Osvětlení: Dobře si promysli, za jakého světla chceš natáčet. Také se snaž natáčet pořád za stejného světla. Pozdější opravy špatného osvětlení jsou otravné a vyžadují spoustu práce.

Tyto dva odkazy ti ukážou, jak na to: [Outdoor Lighting Skills with Stephen Schweickart](#)
a [Lighting People's Faces with Stephen Schweickart](#)

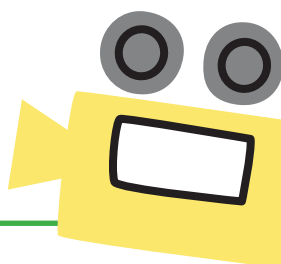
Ozvučení: Ačkoliv je ozvučení často přehlížené, je to ta nejdůležitější část každého dokumentu. Když budeš mít dobrý příběh, divákům nebudou vadit rozklepané záběry. Špatné ozvučení ti však nikdo neodpustí. Mikrofon zabudovaný v kameře by mohl stačit. Nejlepší by však bylo použít mikroport. Pokud mikroport neseženeš, můžeš si rozhovory nahrát na mobil.

Nezapomeň, že stativy nikdo nevymyslel jen tak. Neboj se tedy stativ použít!

Rozhovory udělej jako první

Ze všeho nejdřív se zaměř na rozhovory. To, co se během nich dozvíš, ti pomůže vymyslet co a jak natáčet. Pár rad, jak rozhovory udělat:

- 1/ Neříkej tomu rozhovor.** Někteří lidé mohou být z rozhovorů před kamerou nervózní. Nech věcem volný průběh a jen si povídejte.
- 2/ Snaž se pokládat otevřené otázky.** Otázky, na které se dá odpovědět ano – ne nejsou moc dobré. Formuluj proto své dotazy tak, aby odpovědi musely být co nejobsáhlejší.
- 3/ Snaž se získat názory, ne jen holá fakta.** "Proč Vás toxický odpad znepokojuje?" je lepší otázka než jen "Proč si myslíte, že je toxický odpad špatný?" Diváci se mnohem lépe ztotožní s něčím, o co už se někdo zajímá.
- 4/ Dotazovaný člověk by se měl dívat na tebe.** Dotazovaný by se neměl nikdy dívat přímo do kamery, nepůsobí to věrohodně. Stoupni si proto hned vedle kamery a popros svého hosta, aby se díval na tebe.
- 5/ Zkoušej různé záběry.** Pro ozvláštňení zkus různé části rozhovorů natáčet různými způsoby – obecné otázky širokouhlem, specifičtější otázky ze střední vzdálenosti a pro dramatický efekt natáčež zblízka.
- 6/ Natáčež někde, kde tě nebude nic rušit.** Ujisti se, že je dotazovaný dobře slyšet. Hluk z okolí může být velmi rušivý.
- 7/ Natoč si záběry do prostřihů.** Pokus se zachytit dotazovaného, jak jde po ulici, jak zvedá telefon nebo jak se dívá z okna. Tyto záběry jsou důležité, proto na ně nezapomeň.

Jak dělat rozhovor jako profík!

- **Dobře se na rozhovor připrav.**

Seznam se s problematikou a připrav si otázky předem. Přichystej si i nějaké doplňovací otázky.

- **Zaměř se na názor dotazovaného.**

Každý dokumentarista ti řekne, že lidé nejradši mluví o sobě. Zajímej se o hostův pohled na věc.

- **Poslouchej, co tvůj host říká.**

Pokud chceš udělat dobrý rozhovor, nemůžeš jen slepě číst předem připravené otázky.

Musíš poslouchat, co ti tvůj host říká a patřičně na to reagovat. Improvizuj!

Natoč, co potřebuješ

Filmařina se od focení dost liší, což ale neznamená, že nemůžeš využít rady z kapitoly o focení. Hlavním rozdílem je, že během natáčení se všechno hýbe.auta, zvířata, tvoje okolí, recyklační linka, dokonce i listy se hýbou ve větru. A kamera by se proto měla pohybovat také.

Všechno se bude nakonec ještě upravovat, takže není potřeba mít hodiny a hodiny záběrů, místo toho se snaž točit různé záběry pod různými úhly. Nezapomeň, že každý záběr by měl mít 5–10 vteřin.

Profi rady

- **Natáčeš věci v pohybu. Nefotíš, ale natáčíš.** Nikdo se nechce dívat na záběry něčeho, co se nehýbe. Snaž se zachytit pohyb.
- **Nech si pět vteřin jako rezervu.** Zapni kameru pět vteřin před tím, než začneš opravdu natáčet a nech ji běžet dalších pět vteřin po skončení samotného natáčení. Získáš tak manévrovací prostor, až budeš záběry stříhat.
- **Prostřihy a doplňující záběry.** Část toho, co natočíš, bude potřeba použít k doplnění zvukové stopy rozhovorů.
- **Pokud natáčíš rozhovor například před recyklačním závodem, natoč si samotnou budovu (jako doplňující záběry) a pak udělej pár záběrů dotazovaného člověka z různých úhlů a vzdáleností (do prostřihů).**
- **Neboj se hýbat kamerou.** Není tím myšleno nahoru a dolů nebo dokola, ale například pomalu zleva doprava, čímž docílíš takzvaného efektu švenkování (nebo také panningu). Další možnost je jet kamerou shora dolů, poprosit rodiče, aby tě svezli autem a natáčet z okénka nebo položit kameru na jedoucí eskalátory. Buď kreativní.
- **Pohyb kamery však nepřeháněj,** divákům by se z toho akorát mohlo udělat nevolno.

Uprav scénář do finální podoby

- Než začneš upravovat natočené záběry, projdi si ještě jednou celý scénář a uprav ho tak, aby byl v souladu s natočeným záběry. Vytvoříš tak scénář pro postprodukcí.
- Nejdříve si projdi vše, co máš natočené. Sepiš si, co důležitého se událo, kde se to událo a zaznamenej si **časové kódy**. Tyto kódy ti pomohou vždy rychle najít ty záběry, které zrovna budeš potřebovat.
- Pokud je tvůj dokument komentovaný, snaž se, aby tento komentář posouval děj vpřed. Věty zbytečně neprotahuj a snaž se dostat k pointě co nejdříve. Používej krátké věty a dynamická slovesa.

Postprodukce

- Nastal čas se do toho obout! Ve stříhacím softwaru seřaď podle postprodukčního scénáře vše, co máš natočené. Komentář ke tvému dokumentu si nahraj předem.
- Ze začátku budeš mít ve všem nepořádek, ale nic si z toho nedělej. Stříháním zbavíš dokument nudných částí a tvůj dokument tak bude krátký, výstižný a zajímavý.
- Zjistíš, že ve finále nikdy není potřeba tolik slov, kolik si myslíš. Tvé záběry budou mluvit za sebe. Záběr na pohozený odpaděk nebo na spalovnu odpadu zaujme více než několik odstavců, které to budou popisovat.

- Ne každý má stříhání rád, ale stříh je to, co dělá film filmem. Neboj se dát si na čas a nezapomeň si dávat pauzy. Čím čerstvější budeš, tím lépe ti půjde práce od ruky. Ve střížně často dochází k úplnému překopání filmů. Záběry, které měly být na začátku, jsou najednou na konci, nějaký rozhovor nakonec vůbec nepoužiješ a záběry, o kterých si můžeš myslet, že v dokumentu vůbec nebudou, se nakonec ukážou jako to nejlepší z celého dokumentu.

Potřebuješ hudbu na pozadí?

Hudba je pro filmy zásadní. Nezapomeň, že tvoříš (velice) krátký dokument o nějakém vážném problému. Výběr hudby se od toho tudíž musí odvíjet. Hudba se ti třeba bude hodit na začátek nebo na konec dokumentu. Nepřeháněj to však.

Ujist se, že máš právo danou hudbu ve svém dokumentu použít, internet je plný hudby, kterou můžeš použít zdarma. Vyhní se komerční hudbě, která je chráněna autorskými právy. Hudbu a zvukové efekty zdarma najdeš třeba ve zvukové knihovně YouTube.

Nakonec sniž ve svém dokumentu hlasitost hudby v místech, kde někdo mluví. Jen máloco je horší, než když přes hudbu neslyšíš ani slovo.

Více rad ohledně filmařiny najdeš zde:

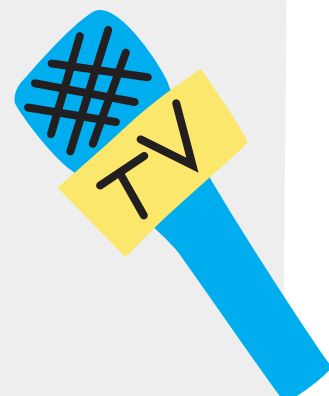
- [Top 10 Videography Tips \(Video\)](#)
- [10 Tips for Young Filmmakers](#)
- [10 Big Mistakes Documentary Makers Make](#)

Případová studie

Příběžní plynárna (Mezinárodní soutěž MRpŽP, 2014 / třetí místo / Izrael)

Názor odborníka

- 1/ Super název.** Skvěle vystihuje téma videa.
- 2/ Tato mladá reportérka pro životní prostředí správně natočila rozhovory včas.** Snaž se do dokumentu zahrnout rozhovorů co nejvíce.
- 3/ Perspektiva:** Středobodem tohoto záběru je bílá stěna. V ideálním případě by byla mladá reportérka mimo záběr a kamera by se soustředila na jejího hosta.
- 4/ Zbytečný text:** Dokument by měl být krátký. Není proto třeba děkovat hostům, že přišli. Jdi rovnou k věci! (Než začneme, chtěla bych Vám poděkovat za poskytnutí tohoto rozhovoru.)
- 5/ Pozor na nervózní hosty:** Nemusíš nutně hostům říkat, že budete dělat „rozhovor“. Jen si spolu povídejte. Pokládej otevřené otázky a zaměř se na názory tvého hosta. Snaž se, aby se host díval během natáčení na tebe, ne do kamery.

Jak natočit reportážní video a nezaseknout se hned na začátku

„Srdečně vás zdravím. Jmenuji se Stanislav Adámek a nyní bychom si spolu měli povídat o vytváření reportáže s tematikou ochrany životního prostředí. Určitě všichni máte běžně k dispozici internet, chytrý telefon a v něm fotoaparát a hromadu aplikací. Na internetu jste si jistě založili profily na sociálních sítích, Instagramu, Facebooku apod. Možná máte i vlastní foťák, a dokonce kameru nebo dron. Pokud tohle všechno vlastníte, jistě jste nadšení do natáčení čehokoli, co kolem sebe vidíte. Pokud si i natáčíte vlastní videa na Youtube, tím lépe. Už s tím dokonce máte zkušenosti.

Chci se ale zeptat. Už jste natáčeli vaši vlastní reportáž o nějakém tématu? Ne? Tak tady vás naučím, jak natočit skvělé reportážní video. A navíc všechno tohle know-how potom využijete i ve vytváření všech dalších vašich videí, která budou o čemkoli chcete a budou připravená k nahrání na jakoukoli sociální síť, ať už Youtube, Instagram nebo Facebook.“

Co dělám? Vymýšlím, píšu a režiju reklamní spoty. V televizi jste mohli vidět například úspěšné prezidentské volební video kandidáta Marka Hilšera nebo dva dokumenty z afrického Konga. V roce 2014 obletoval internet vtipný virální spot Stallone zachraňuje Blanku. V něm jsme nastříhali asi dvanáct hollywoodských filmů, které se točily v Praze. Společně s dabéry jsme pak vyprávěli příběh, v němž Sylvester Stallone zachraňuje tunel Blanka, kvůli kterému v Praze vypukne apokalypsa. Pokud si budete chtít o mně a mé práci zjistit víc informací, existuje Google, takže vás už nic nezastaví.

Co je však pro mě v mé práci důležité, je příběh a jeho postavy. Bez příběhu a postav není co vyprávět, není téma a neexistuje důvod, proč se na film, reklamu, video nebo cokoli jiného koukat. A o tom si budeme vyprávět dále.

Jak se nezaseknout hned na začátku

„Představivost je důležitější než vědomosti.“ (Albert Einstein)

To, že je kolem vás dostatek témat, má ale i své nevýhody. Často vidím nadšení mladých filmařů, kteří vyrazí s tabletem, mobilem nebo foťákem do terénu, natočí si nějaké věci na skateboardu a takhle jim to párkrát stačí. Udělají podobné video 10x, sesbírají lajky, ale přestane je to bavit. Chtějí něco lepšího, co je víc pobaví, chtějí vymyslet nějaký příběh nebo něco podobného. Vyrazí znovu nadšeně ven, namíří foťák na sebe nebo na kamaráda a zaseknou se. Najednou neví, co točit. A tak zase vytvoří to samé video s několikrát ohraným „cool“ obsahem jako už tolikrát předtím.

Proč se zaseknou? Jak to udělat, abychom mohli v tvorbě pokračovat a vyrábět lepší a silnější videa? Jak natočit něco, co není o ničem? Zprv se nenechte zaseknout a demotivovat. Tvůrčí zásek nebo lépe tvůrčí blok je přirozená věc, která se děje všem lidem včetně autorů všech profesí a kategorií.

Takže ještě jednou. Je jisté, že budete mít tvůrčí blok. Smiřte se s tím, ale nepanikařte. Dá se to řešit.

Co to je tvůrčí blok a jak ho překonat

Tvůrčí blok není nic jiného než odpor vašeho mozku vůči námaze. Vašemu mozku se zkrátka nechce přemýšlet, nechce se zahluubovat, ponořit se do problému, nechce se naladit. A tento odpor některé jevy kolem nás zesilují a jiné oslabují. Ale zmíněný odpor tam bude vždy. Proto, pokud chcete být opravdu kreativní, chcete mít dobré výsledky, musíte svůj mozek dobře připravit, abyste odpor oslabili.

Krátká odbočka do teorií o fungování mozku

Pokud se chcete rovnou dozvědět, jak oslabit tvůrčí blok, můžete přeskočit tuto kapitolku. Zde si zjednodušeně povíme, jak funguje tvůrčí myšlení. Podle nových vědeckých teorií lidské vědomí nevzniká v mozku, podobně jako vysílání České televize nevzniká ve vaší televizi. Mozek je pouze jakási anténa, která je naladěná na signál. Můžete tomu věřit nebo nemusíte, ale jsou pro to vědecké důkazy. Tvůrčí blok není nic jiného než rušení tohoto signálu. A tvorba není vymyšlena vaším mozkem, ale je to proces přijímání tohoto signálu. Takže ve skutečnosti, když tvoříte, nic nevymýslíte, ale přijímáte signál. Stahujete obsah tzv. z cloudu.

Ještě vám to vysvětlím jinak. Máte vědomí. To je to, co jste schopni v tuto chvíli kolem sebe vnímat a prožívat. Potom je tu obrovský nevědomý prostor, do něhož nemáte přímý přístup. Víte ale, že existuje. Například když jste naštvaní a nevíte proč. Později si pak vzpomenete, že váš kamarád něco trapného prohlásil před vaší holkou. Typický projev nevědomí bývá také klasické přerázení. Myslel kostel, ale řekl postel. Tak na co ve skutečnosti myslel? V nevědomí je uložen celý váš život jako na harddisku (hdd) a z tohoto hdd čerpáte, když tvoříte. Navíc je tento hdd spojen ještě s hlubšími úrovněmi, na kterých jsme spojeni všichni lidé se zvířaty a s planetou. Tomu se říká kolektivní nevědomí, o kterém psal už Carl Gustav Jung před 100 lety. Můžeme tomu říkat cloud. Tvorba je tedy schopnost ladit se na vlastní nevědomí a vytahovat nebo stahovat z něj obsahy. Tyto obsahy je ale potom potřeba v rámci vědomí a rozumu spojovat do funkčních logických celků, které divák, posluchač nebo čtenář dokáže pochopit a přijmout. Tvůrčí blok, opakují, je rušení tohoto signálu vůči cloudu nevědomí.

Co posiluje signál a oslabuje blok

Máte dvě možnosti, jak k problematice přistupovat. Buď se budete snažit tvořit, a tak se čím dál víc radovat, nebo budete myslet na tvůrčí blok a jak ho odstranit. Radím vám, zvolte první cestu. Přijměte, že máte tvůrčí blok, jako kdokoli jiný a dál už s ním nebojujte. Je to přirozená věc, takže se jí nenechte odradit. Hlavně tvořte! A tvořte rádi. To je základ.

Pravidlo č. 1 – RADOST Z TVORBY

Radujte se a otevře se vám celý vesmír možností a do hlavy vám bude skákat jeden nápad za druhým. Tvořte o tom, co máte rádi, co vás vzrušuje, s čím máte nějaký emoční kontakt, co vás zajímá, o čem se chcete dozvědět něco víc. Vybírejte si témata, která vás chytají za srdce.

Takže pravidlo číslo jedna pro posílení signálu zní: **Radost především!**

Pravidlo č. 2 – NEPŘEMÝŠLEJTE

Když budete hodně přemýšlet, nic nevymyslíte. Nebo možná vymyslíte, ale nebude to dobré. Vy ale nechcete vymýšlet, vy chcete tvořit. Mysl člověka je hodně rušné místo. Myšlenky někdy doslova řvou. Je to, jako byste si pustili hlasitý metal a do toho chtěli hrát něco pomalého na piano. Uvolněte se a zklidněte se, teď budete potřebovat čas. Naladte se na svůj dech a pozorujte ho. Začínáte se ladit. Vypínáte rozum a vystupujete z hlavy. Cítíte své srdce a svoje tělo.

Pravidlo č. 3 – BUĎTE DIVOCÍ, BUĎTE SAMI SEBOU

Nejdůležitější pravidlo – STAŇTE SE DĚTMI! Vraťte se do dětství a začněte překračovat hranice všeho, co jste se dosud naučili. Přestaňte poslouchat hlasy rodičů a učitelů ve vaší hlavě. Nic není dobré ani špatné. Nic neposuzujte. Hrajte si! Zažijte svobodu. Chcete běhat? Fajn. Běhejte. Chcete křičet? Dobře. Křičte. Pohybuje se a dostaňte se do rauše. Začněte dělat blbosti a nemyslete na to, že u toho vypadáte blbě. No a co! Děti tohle vůbec neřeší. Dovolte si udělat cokoli, co vás napadne. Ale udělejte to hned. Máme dva druhy myšlení: rychlé a pomalé. Vždy, když vás něco napadne, trvá aspoň 1–2 vteřiny, než se myšlenky chopí rozum a zakáže vám to. Nenechte si nic zakazovat. Udělejte to! O jedinou věc jen poprosím. Ať je to bezpečné pro vás i pro vaše okolí.

Jak tvořit prakticky a bez záseků

Nyní si ukážeme prakticky celý proces tvorby, v němž jsou jednotlivá cvičení. Když jimi popořadě projdete, dostanete obrovské množství podnětů a dokonale se připravíte na tvorbu své reportáže. Co je však hlavní, zažijete opakovaně kontakt se svým nevědomím a se svou tvůrčí částí. Do budoucna se pak můžete do tohoto režimu vracet a trénovat svou kreativitu.

Fáze 1 – UVOLNĚME SE, PROSÍM

Nyní přestaneme přemýšlet, rozhybeme tělo a spojíme se s ním. Zažijeme hru a situaci, kdy se nebereme vůbec vážně. Ve třídě s mnoha spolužáky začnete hrát úplně obyčejnou hru na babu. Připadá vám to dětinské? Výborně! O to právě jde. Nic neřešte a začněte honit spolužáky a vypněte hlavu. Po chvíli začněte všichni skákat po jedné noze a takto se nahánějte. Za další chvíli si zakryjte jednou rukou levé oko a pokračujte ve hře. Co je na tom, že u toho všichni vypadáte jako banda bláznů na výletě? Neberte se vážně a smějte se sami sobě. Přichází radost, kontakt s vaším tělem a vy se dostáváte blíže sami k sobě. Vypínáte totiž rozum.

Je určitě dobré pokračovat nějakou další hrou, u které se moc nepřemýšlí. Důležité je rozhybat se, uvolnit tělo a okysličit mozek.

Fáze 2 – BRAINSTORMING KLÍČOVÝCH SLOV

Rozdělte se na skupinky po 3–4 lidech, sedněte si kolem stolů s velkými papíry a vyberte si zapisovače. Ve skupinkách teď budete mít za úkol na papír zapsat co nejvíce slov. Ta slova budou v našem případě souviset s ochranou životního prostředí. Takže křičte, cokoli vás napadne a hlavně se nehlaste. Pamatujete? Rychlé myšlení. Důležité jsou první vteřiny, než vás zbrzdí rozum. A přesně o tom to je. Vyhodte jako skupina co nejvíc klíčových slov na téma ochrany životního prostředí a hlavně se neomezujte. Ať jsou jich stovky nebo tisíce, pokud to stihnete za 20 minut. Udělejte si mezi sebou soutěž o napsání co nejvíce klíčových slov na toto téma do 20 minut. Budte nejrychlejší! Důležité je užít si v této fázi princip: co na srdci, to na jazyku. Uvědomte si ten pocit, zatímco říkáte něco bez přemýšlení, budete to potřebovat. V této fázi nikdo nesmí říct: „to je blbý“. Nikdo nic a nikoho nehodnotí. V tvorbě platí, že z tisíce špatných myšlenek bude klidně jen jedna dobrá. Ale to nezjistíme, dokud je ze sebe nevyhodíme na papír. Proto nic a nikoho nesoudíme, aby byla svoboda vyjádření všech zúčastněných dokonalá. Nemějte strach a osvobodte svobodu. Zejména vy mlčenlivější z vás. Vykašlete se na to, že by to mohlo být „blbý“. Máte to v hlavě, tak to syptejte ven pusou do éteru. A zapisovač to zapíše.

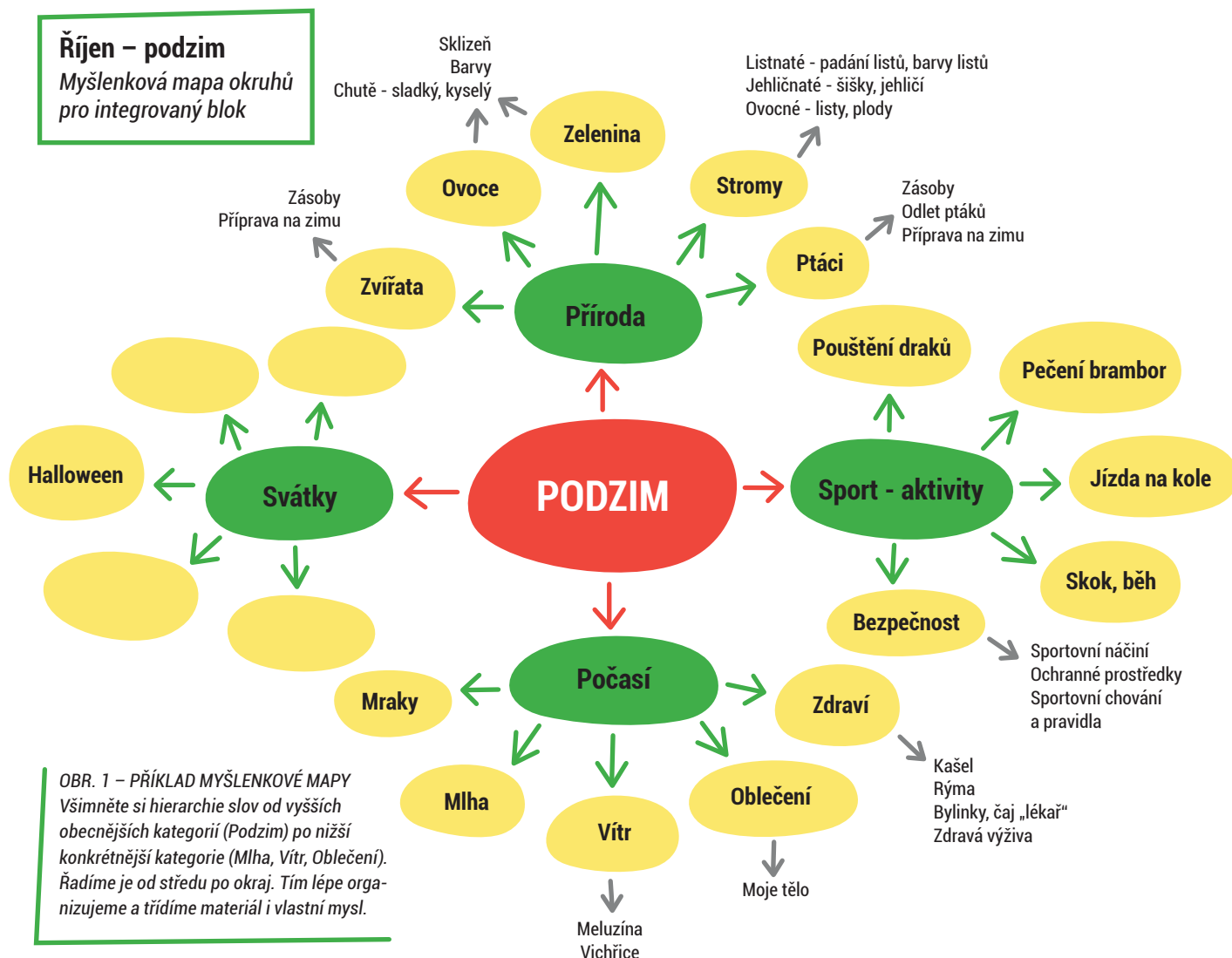
Fáze 3 – VYBÍRÁME TÉMA A TVOŘÍME MYŠLENKOVOU MAPU

Nyní se podívejte na svůj papír. Co vidíte? Hodně slov. To je vaše surovina. Váš materiál, z kterého budete dále stavět. Je to jako dřevo a kamení, z kterého ale ještě nepostavíte dům. Začněte kroužkovat slova, která se vám nejvíce líbí a rezonují s vámi. Jsou to zvířata? Nebo přírodní katastrofy? Trápí vás znečištění? Kroužkujte a vyberte 15 nejdůležitějších slov. Až budete mít těchto 15 slov vybraných, vypište si je bokem. Výborně, nyní se vám už rýsuje směr. Koukněte na těchto 15 klíčových slov. Které z nich je pro vás nejdůležitější? Máte ho? Vezměte si nový čistý papír a napište toto slovo tou nejvýraznější barvou (třeba červenou) přímo doprostřed tohoto papíru. Uděláme si teď tzv. **myšlenkovou mapu**. Toto slovo dejte do rámečku nebo ho zakroužkujte. Podívejte se na zbylých 14 slov ze seznamu a vyberte jen slova, která s hlavním slovem souvisí. Tato slova napište okolo vašeho ústředního slova. Nyní máte jedno slovo uprostřed a kolem něj 4–5 slov, které kolem něj krouží, jako prstenec kolem Saturnu. Zkuste každé zakroužkovat a spojit je prstencem.

Skvělé! Nyní máte dvě vrstvy přemýšlení o vašem tématu – hlavní klíčové slovo a 1. prstenec příbuzných slov kolem něj. Teď se podívejte na jednotlivá slova v prvním prstenci a napište kolem každého 4–6 slov, která vás k němu okamžitě napadnou. Získáte tím 3. vrstvu přemýšlení o vašem tématu. Ideální pro vás bude, když každou ze tří vrstev nakreslíte odlišnou barvou. Pokud jste došli až sem, BRAVO! Máte svou strukturu.

Aniž byste jakkoliv hodně přemýšleli, získali jste pouhým vyhazováním slov z hlavy a následným kroužkováním podle vlastních pocitů svou strukturu. Tato struktura je něco jako mapa, která vás povede tématem a podle níž se budete orientovat a držet žádoucí směr. Díky tomuto procesu, podle kterého nyní pracujete, a který prožíváte, se budete i do budoucna lépe

držet toho, co je opravdu důležité a postupným tréninkem budete schopni tuto dovednost vybrousit k absolutní dokonalosti. Naučíte se vyhazovat nepodstatné a nechávat si to podstatné. Zkrátka budete umět třídit zrna od plev. Pamatujete na Popelku? Tak asi nějak takhle.

Fáze 4 – HLEDÁME VHODNÉ FOTKY

Máte ústřední slovo, kolem první prstenec nejbližších slov a druhý prstenec příbuzných slov. V dalším kole se vrhneme na časopisy a výběr a vystřihování obrázků. Připravte si co nejvíce časopisů o přírodě typu National Geographic, Koktejl, Vesmír apod. Nebo si vygooglete, co potřebujete a vytiskněte si to.

Do vaší stávající „planetární struktury“ najděte adekvátní fotky ke slovům, které jste si napsali. Pokud máte například jako ústřední slovo „ZNEČIŠTĚNÍ“, hledejte obrázek, který znečištění nejlépe vyjadřuje. Může to být záběr na skládku nebo oceán plný plastů apod. Hledejte co nejobecnější obrázek, který charakterizuje vaše ústřední slovo.

Postupně projděte všechny časopisy a nastříhejte si co nejvíce obrazového materiálu, ať máte s čím pracovat.

Fáze 5 – VYTVÁŘÍME VISION BOARD

Co to je VISION BOARD? Je to doslova přeloženo jako tabule vizí. Zahrajete si teď na vizionáře. Vision boardy se v současnosti používají v byznysu nebo i k vlastní osobní motivaci a seberizení vlastního života. Nejčastěji si je lidé vytvářejí po silvestru v lednu, kdy si dávají novoroční předsevzetí. Používají se ale i ve firmách, kde jednotlivé týmy vytvářejí formou team-

OBR. 2 – PŘÍKLAD VISION BOARDU zaměřeného na osobní rozvoj.

Vision board jako princip používá obrázky a vaši emocionální vazbu na ně jako nejsilnější nástroj pro uskutečnění změny v životě.

-buildingů společnou vizi týmu na jeden následující rok. Velká výhoda tohoto přístupu tkví v tom, že si dané předsevzetí neřeknete jen tak pro sebe, ale vizualizujete si ho. To má mnohem silnější dopad na vaši emocionální stránku a zvětšuje to pravděpodobnost, že se vám daný úkol, daná představa splní. Pokud se vytvořený vision board navíc umístí na viditelné místo v domě nebo kanceláři, jste s ním denně v kontaktu a díváním se na něj se celý efekt zesiluje. Každý den totiž ladíte svou mysl, emoce a tělo na splnění vašich cílů. Změny v životě se potom dosahuje mnohem snadněji a radostněji, než když si necháváte své představy jen pro sebe. Posledním velkým benefitem vision boardu je osobní nebo veřejný závazek. Když ho vyvěsíte na místo, kde na něj kouká více lidí, už nemáte výmluvy, proč tu či jinou věc neudělat. Donutí vás to začít věci měnit. S vision boardem začnete opravdu snít své sny a následně na nich i pracovat.

Na stole před sebou byste nyní měli mít hromadu vystřižených obrázků a klíčová slova zorganizovaná v myšlenkové mapě. Vezměte si nyní velký papír – například formátu A1 nebo A0 – a vytvořte váš vlastní vision board zaměřený na téma, které jste si vybrali. Máte nyní dvě možnosti a dám vám na vybranou. Buď to uděláte tak, jak to cítíte, což je určitě správné rozhodnutí anebo se budete řídit následujícími průvodními kroky, které vám pro přehlednost nabídnou.

1/ Podívejte se na ústřední slovo ve své myšlenkové mapě a udělejte z něj chytlavý nadpis. Například slovo ZNEČIŠTĚNÍ přeformulujte na „Dopady člověka na planetu“, „Jak se nezházet vlastními odpadky?“, „Tuny odpadu do každé domácnosti“, „Vzduch, voda, půda – co člověk znečistil nejvíce?“ apod. Tento nadpis napište doprostřed papíru.

2/ Pokud máte téma ZNEČIŠTĚNÍ, oblepte váš nadpis škaredými obrázky plnými odpadků, špinavé vody, kouře ve vzduchu, cokoli dle tématu a směru, kterým se chcete ubírat.

3/ Kolem obrázků napište slova z prvního prstence a spojte je pomocí šipek, dle souvislostí, aby vám to dávalo smysl. Hrajte si s barvičkami, velikostmi písmen, ať vás vision board co nejvíce baví.

4/ Zapijte další obrázky a další slova, která vám zbyla. Pomocí šipek si v tom udělejte pro sebe pořádek. Hrajte si, číťte naplno a udělejte to co možná nejhezčí. Budete to totiž v další fázi prezentovat před lidmi.

Fáze 6 – PŘIPRAVUJEME PREZENTACI

Máte vision board? Paráda co? Dobrý pocit? Určitě je váš vision board nádherný. Jestli jste s ním vy sami spokojeni, vytáhněte z něj svou prezentaci. Budete o něm mluvit. Představíte svou vizi svým spolužákům. Zkuste si představit, že před vámi sedí investoři z velkých firem a vy se jim chystáte prodat film o tématu, které jste si vybrali, a které jste pečlivě promysleli za několik desítek milionů. V prezentaci musíte jasně odpovědět na několik otázek:

- 1/ CO?** – Tedy o čem film bude? Např. *Chceme točit o záchraně pandy velké.*
- 2/ JAK?** – Čeho se ve vašem filmu chcete dotknout? Např. *dopad čínského průmyslu na životní prostředí bere pandám domov.*
- 3/ PROČ?** – proč je vznik takového filmu pro lidi/diváky důležitý. Proč by měl vůbec vzniknout?

Dejte si záležet, buďte přesvědčiví. Podívejte se nyní na váš vision board a zeptejte se sami sebe, co je na něm nejpřitažlivější? Proč by od vás měl někdo koupit přesně tuhle myšlenku, přesně tenhle typ filmu na toto téma? Nenechte se odradit špatnými myšlenkami. Každý projekt na tomto světě od mrakodrapu Empire State Building až po hollywoodský biják Avatar za 237 milionů dolarů začal tím, že ho skupina tvůrců šla představit a prezentovat bohatým lidem. A ti ho zaplatili jedině na základě toho, co a jak jim to umělci, architekti nebo producenti vysvětlili. Bude to pro vás možná první lekce osobního marketingu v životě. Proto to nepodceňte a vytáhněte z toho maximum především pro sebe. Kolik času, úsilí a talentu do toho vložíte, tolik se vám vrátí ve zkušenostech. Teď v tuto chvíli do toho dejte nejlepší část sebe. Ať ten výsledek stojí za to.

Řeknu vám něco ke struktuře obsahu.

1/ DOBRÝ ZAČÁTEK – PROBUĎTE ZVĚDAVOST A ZAUJMĚTE PUBLIKUM!

Jak? To je na vás. Nejlépe funguje dobře položená otázka. Pokud řešíte téma znečištění, může to být např. otázka: „*Máme jako lidstvo kapacitu zastavit znečišťování planety?*“

2/ STRUKTUROVANÝ PROSTŘEDEK – VYBERTE SI JEN 3 VĚCI A TY SI PAMATUJTE!

- Např. A/ Pojmenujte důvody, proč nemáme kapacitu zastavit znečišťování.
B/ Pojmenujte důvody, proč máme kapacitu zastavit znečišťování.
C/ Buďte rozhodčí – zaujměte vlastní stanovisko a nabídněte vlastní řešení.
D/ DOBRÝ KONEC – UZAVŘETE TO TAK, AŽ NA TO DO SMRTI NEZAPOMENOU!

„Jako lidstvo, zdá se, na to kapacitu nemáme, pokud nezačneme jako jednotlivci teď a tady. Takže tenhle vision board zrecyklujeme.“

Fáze 7 – PREZENTUJTE S ODVAHOU A ODHODLÁNÍM

Ať už jste v týmu nebo jako samostatný řečník, trémy se zbavíte tím, když dostanete co nejdříve pozitivní emoci od publika. Zkuste se přiznat, že máte trému, lidé vám to odpustí. Zavtipkujte na začátku, skvěle to prolamuje ledy. Rozkročte se na dvou nohách. To vám umožní se přestat kývat a zvětšovat tak nervozitu. Projedte si očima tam a zpátky publikum, čekejte. Máte vše skvěle připraveno. Není proč se bát. A o nic nejde. Zvládnete to. Pošlete jim úsměv a můžete začít. Mluvte o tom, jak vás to téma zajímá a že k němu máte osobní vztah. Prožívejte ho a uvidíte, že to dělá zázraky. Mluvte ze své duše a ze svých vlastních zkušeností. Nic, co jste nezažili, se nebiflujte nazpaměť. Největší bohatství si už dávno nesete v sobě. Tak ho sdílejte se světem kolem vás. Přeji vám hodně štěstí. Nejen u prezentací.

Jak se tedy nezaseknout hned na začátku?

Závěrem k této kapitole bych měl na vás ještě pár slov. To nejdůležitější na tvůrčím procesuje, že tvorba vychází z hlubších částí nás samých. Napojte se na své vnitřní dítě a začněte si hrát. Čím víc budete ve svém proudu, tím víc budete sami sebou, tím lépe vám tvorba půjde. Myslete na to. Já sám používám tři způsoby tvorby nápadů, které vám rád doporučím. První probíhá na ulici, v autobuse, na chodě, v životě. Odehrává se kdekoli a nápady přichází nahodile kdykoliv. Abych nepropásl skvělou myšlenku, mám vždy po ruce mobilní telefon, do jehož poznámek si nápad okamžitě zapíšu. Nikdy nespolehám na paměť. Hned zapíšu. Druhý způsob je brainstorming s opravdu tvůrčími lidmi. Nevěřili byste, jakou má společné vymýšlení

v sobě sílu. Spojené vědomí vytváří kolektivní inteligenci a často vymyslíte něco, co by vás samotné nikdy nenapadlo, ani kdybyste na tom rok pracovali. Třetí způsob je nejnáročnější a vyžaduje trénovanou tvůrčí mysl. Je to o samotě s papírem nebo notebookem v ruce. Meditujte, připravte hlavu a dejte si na čas. Přijde to za okamžik nebo možná několik hodin. Anebo ne. Záleží na zkušenostech. Zkoušejte a trénujte všechny tři způsoby a časem budete nezničitelní. Kreativitu máme všichni. Všichni dokážeme naladit signál. Tak laděte. Držím vám palce!

Jak natočit reportážní video

„Vše má své kouzlo, ale ne každý jej může vidět.“ (Konfucius)

Nyní máte k dispozici velkou zásobárnu nápadů, víte jak se v nich zorientovat a víte kudy vést směr vašich úvah. Na řadu teď přijde praxe. Budete se muset naučit dívat. Natočit reportáž je o tom, že se něco stalo a vy jste u toho byli. Věc jste zachytili a informace a emoce jste seřadili tak, aby tomu divák nebo čtenář dobře rozuměl a zapůsobilo to na něj. Nic víc to není. Pokud jste například prezentovali téma Znečištění, napište si na papír, co všechno s tématem znečištění u vás ve městě lze natočit. Tak například popelnice, skládka, špinavý potok, můžete zajít za starostou a zeptat se ho na ekologii, čističku vod, rybník, nebo nedalekou továrnu. Možností je zkrátka mnoho. Napište si na papír co nejvíc možností, kam k danému tématu můžete zajít, nebo koho se můžete zeptat. Pak to všechno obejděte a miřte na to kamerou a mikrofonem. Zmáčknete REC a točíte reportáž. Je to snadné.

Z čeho stavět reportáž?

Maximálně si to zjednodušíme a pojmenujeme si jednotlivé cihly, z kterých postavíme dům reportáže.

Cihla 1 – MLUVÍCÍ HLAVA – Rozhovor

Veźměte nějakého chytrého člověka, posadte ho před kameru a dávejte mu chytré otázky. On bude chytře odpovídat a pěkně vám okomentuje vaše téma z odborného nadhledu. Rovněž takto pracujte s očitými svědky, udělejte anketu, kde vám lidé budou odpovídat na krátké otázky, nebo si vyberte hlavní postavu reportáže, člověka, který vám řekne své emoce, pocity, zážitky spojené třeba se znečištěním. Může mít například dýchací potíže z trvale špatného vzduchu kolem svého domova a poskytne vám svou zповěď. Pokud bude souhlasit, jděte do toho.

Možností je mnoho, základ je ale forma. Je to zarámování člověka do portréту, čímž vytvoříte hlavu, která mluví – mluvící hlavu. Určitě jste to viděli už stokrát v dokumentárních filmech, pro které je to typické.

Důležitá poznámka! Nechte mluvící hlavu odpovídat CELOU VĚTOU! A otázky z filmu vystříhněte. Bude to působit dobře. Když to dobře nastříháte, hlava bude mluvit jakoby souvisle bez pomoci vašich otázek.

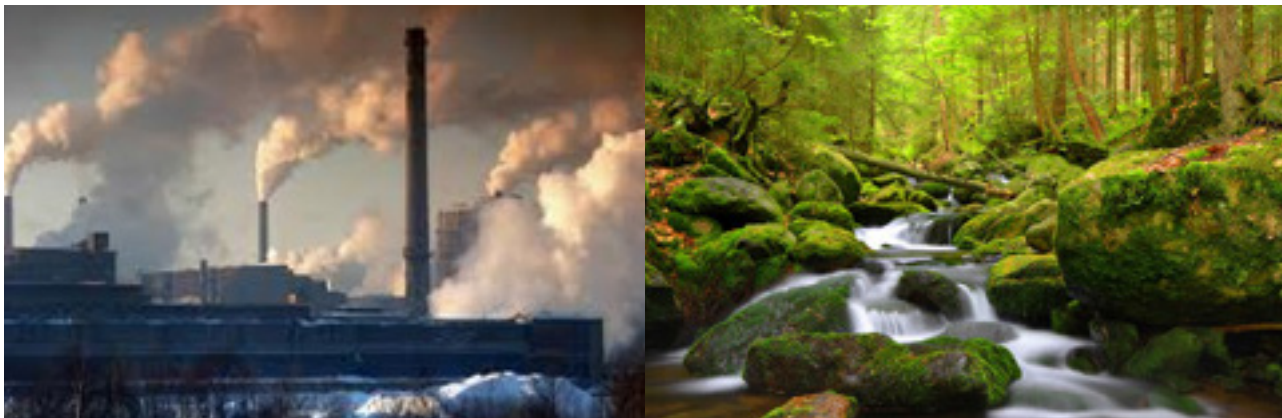

OBR. 3 – MLUVÍCÍ HLAVA
Hlava, která mluví. Co dodat?

Cihla 2 – ILUSTRAČNÍ ZÁBĚRY

Poslouchejte dobře, co vám vaše mluvící hlavy řekly a podle toho si vymyslete, co by se vám hodilo natočit. Mluví vaši lidé o znečištění vzduchu? Běžte natočit komíny, továrny, mlhu, smog, výfuky aut, mraky, velkoměsto, lidi s rouškami na obličejích. Ale natočte i krásnou přírodu, zeleň, sluníčko, čistou oblohu, jaro apod. Ať máte kontrasty. Naučte se stavět logiku vyprávění. Věci, které spolu souvisí (asociují) nebo které se popírají – kontrastují, jsou vaše. Natočte je.

OBR. 4 – ILUSTRACE A PRINCIP KONTRASTU – Cítíte, jak na sebe tyto obrázky narážejí? Ilustrujte řečené slovo a hrajte si s asociací i kontrastem.

Cihla 3 – SITUACE

Toto pro vás bude pravděpodobně nejobtížnější disciplína. Jestli chodíte do kina, možná jste si nevšimli, na čem jsou postavené všechny filmy. Na situacích! Když Joker naštvě Batmana, a pak se začnou mlátit, to je situace. Když Spiderman brázdí město pomocí svých pavučin a někam spěchá, je to situace. Když se Anakin proměňuje v Dartha Vadera, je to taky situace. A proto vás film baví. Protože jste u toho! Všechno se to pohybuje, je to akční. A vy jste tam, prožíváte to s nimi, se svými hrdiny. A tak se můžete třeba sami cítit jako hrdinové, nebo záporáci. Záleží na vás.

Stejně tak i dokument, je-li postaven na situacích, velmi ožije. Je to sice pokročilejší dokumentaristika, ale nebojte se toho. Někdy vám situace samy vzniknou, někdy je třeba lidí trochu pošouchnout. Máte-li režisérské ambice, štouchejte do lidí a zkuste je přemluvit k nějaké reakci na to, co se děje. Jsou dokonce dokumenty, kde jsou situace pečlivě dopředu promyšlené, aby se lidé chovali žádoucím způsobem. Typicky si můžete vzpomenout na skrytou kameru v *Ptákovinách* s Martinem Dejdařem, nebo na známé britské *Just Kidding*. To je jeden druh připravovaných „pranků“ na lidi, kteří se pak chovají žádoucím způsobem.

Když to shrneme: situace jsou buď nahodilé a vy jste dost rychlí, abyste je stihli natočit, nebo máte dobře připravené podmínky a nicnetušící lidé reagují, jak je jim to přirozené. Nebojte se toho a zachycujte situace, které souvisí s tím, co chcete natočit.

Cihla 4 – HUDBA

Nakonec ještě doporučuji oživit vaše dílo hudbou. Pokud ji zvolíte dobře, reportáž bude mít šťávu. Na internetu je dnes už velká spousta kvalitních bank.

Levnější a méně kvalitní je stránka Audiojungle.net se skladbami kolem 20 USD. Kvalitnější nahrávky i melodie najdete na webu PremiumBeat.com a na Artlist.io. Asi nejdražší a nejkvalitnější muziku seženete na Musicbed.com.

Pokud se chcete rozpálit, můžete umístit do vašeho dokumentu klipovou sekvenci, což je rytmická pasáž nastříhaná na hudbu. Když si vzpomenete na klip k jakékoliv oblíbené písničce, to je ono. Ta se může hodit na začátek reportáže jako úvod, nebo na konec jako shrnutí. Každopádně to bude působit moderně a neotřele, ale někteří konzervativní diváci to třeba neunesou. Pro doprovodnou hudbu doporučuji různé variace ambientů, (ambient = jemnější, ne tolik rytmická, spíše atmo-

sférická hudba) ať už veselých nebo melancholických. Jde však vždy jen o dokreslení nálady. Pamatujte! Není to hudební klip, ale reportáž! Hudba by měla celou věc doprovázet, ne táhnout. Často a velmi ráda totiž na sebe strhává pozornost. Proto buďte citliví a jemní při výběru, ať vám hudba nepřerývá myšlenky, vyznění a sdělení celého filmu.

Připravte si otázky

Ted' už víte, že se musíte rozhlédnout kolem sebe a říct si, co a koho je možné natočit. Také víte, co všechno je potřeba natočit (mluvící hlavy, ilustrační záběry, situace a najít hudbu), abyste to všechno mohli střihem složit dohromady. Nyní se podíváme do obsahu. Dovnitř! Připravte si otázky.

Celá první kapitola se věnuje obsahu, tvorbě, směru, abyste věděli, kudy se ubírat. Tyto otázky jsou jen přetavením toho, co už jste zvládli v první kapitole. Tedy, podívejte se do svého vision boardu a tvořte jednoduché otázky. Hledáme například otázky na téma znečištění? Tak zkusme:

- **Co všechno si myslíte, že vy sám/sama znečišťujete?** (Otázka na tělo)
- **Kdo zavinil globální oteplování?** (Anketová otázka)
- **Lze znečišťování zastavit? Jak?** (Výzva k úvaze)
- **Můžete mi říct nějaký konkrétní příklad, situaci?** (Výzva k vyprávění příběhu)
- **Jak se v tomto znečištěném městě cítíte?** (Otázka na osobní pocity)
- **Můžete uvést nějaké důkazy?** (Otázka na informace)

Nepokládejte uzavřené otázky. To jsou ty, na které lze odpovědět pouze ANO/NE. Vy naopak chcete, aby se vám člověk rozpovídal. Proto se ptejte na názory, na příběhy, na důkazy, na svědectví, na informace, na emoce a pocity. Zkuste nasbírat co nejplastičtější materiál. Toho docílíte, když budete na danou věc nahlížet ze všech možných stran. Od pocitů zúčastněných, přes názory odborníků, po fakta a čísla. Můžete do toho vnést třeba i kapku filozofie a úvah nad budoucností.

Trochu z teorie střihové skladby

Abyste celé tohle dílo dokázali sestříhat, musíte si uvědomit úplné základy filmového vyprávění a střihu. Nejmenší jednotkou času je vteřina. Základem filmu je záběr. Záběr je to, co vidíme od jednoho střihu ke střihu dalšímu. Jedná se o to, co se stane uvnitř filmového okénka. Aby se vám dobře střihalo, naučte se střídat a rozlišovat dvě základní velikosti záběrů. A sice **CELEK** a **DETAIL**.

OBR. 5 – DETAIL

OBR. 6 – CELEK

Naučte se tyto dvě velikosti vidět, rozlišovat a pořádně je dostaňte pod svou kůži. Je to opravdu důležité. Detail točíte, když vám jde o emoce člověka, nebo když chcete ukázat nějaký detail na celou obrazovku. Celek točíte ve chvíli, kdy chcete ukázat prostředí kolem postavy. Emoce tam moc nenachytáte, ale o to víc je v záběru informací.

Z těchto dvou záběrů jsou potom odvozeniny jako **polodetail**, **polocelek**, **velký celek**, nebo **velký detail**.

OBR. 7 – POLODETAIL

OBR. 8 – POLOCELEK

Až si to všechno takto hezky natočíte, udělejte si strukturu. Struktura není nic jiného než začátek, prostředek a konec. Musíte projít celým materiálem, mluvícími hlavami, ilustráky, situacemi a to všechno spojit do vyprávění. Podívejte se na nějaký typický dokument České televize, nebo reportáže v hlavních zprávách. Vidíte, jak jsou sestříhané? Na začátku někdo předeštre hlavní problém. V prostředku se dozvídáme nové informace a postupně si děláme obrázek. Tu nám nějaký očitý svědek líčí situaci, tam zase máme anketu, co si o tom lidé myslí, vyjádří se nám odborník, současně jsou promítnuty ilustrační záběry a my naše mluvčí v reportáži ani nevidíme, jen někdy. Občas hraje hudba, nebo vidíme situaci. To všechno bude vaše práce ve střížně. Nechte se inspirovat v televizi nebo na internetu.

Na co točit a jak to sestříhat?

Natočit dnes video není problém, protože téměř každý má dnes chytrý telefon s kamerou zabudovanou uvnitř. Zde bych jen varoval, abyste si telefon před samotným natáčením vyzkoušeli a sami se rozhodli, jestli vám daná kvalita stačí, protože ne všechny telefony poskytují dobrý obraz. Zejména z těch nižších řad. Dalším kritériem, na které je dobré dávat pozor, je karta nebo paměť telefonu. Jde o to, kolik záběrů se vám do telefonu vleze. Pokud máte telefon plný, buď ho promažte, nebo si poříďte externí paměťovou kartu, která lze u některých modelů do telefonu vsunout. Před samotným natáčením byste měli mít dostatek úložného místa, ať se vám nestane, že uprostřed rozhovoru nebo záběru telefon přestane natáčet. Dostatek paměti je určitě základ. Další věcí u použití mobilů je formát. Točit na výšku nebo na šířku? Obojí je dnes povolené a využitelné. Jen se rozhodněte a všechny záběry natočte buď na šířku nebo na výšku. Nestřídejte to! Je nesmysl mít v jednom videu záběry tak i tak. Každopádně videa na výšku využijete na sociálních sítích a formát na šířku je estetičtější a filmovější. Viděli jste někdy v kině film na výšku? Ne, protože na šířku se lépe komponuje záběr tak, aby byl hezcí.

Chcete-li mít kvalitnější video než z mobilu, velmi dobrý video obraz dnes poskytuje celá řada fotoaparátů. Zde můžu jmenovat například skvělé modely od Panasonicu *Lumix GH4* nebo novější *GH5*. Lze také pořídit starší *Canony 5D Mark II* nebo *III*, levnější modely *7D*, desítkové modely *50D*, *60D* nebo řady fotoaparátů *Sony Alpha*. Natáčí dnes mnoho fotoaparátů, ale doporučil bych výhradně ty s výměnnými objektivy. Jsou to tzv. „zrcadlovky“. Mají kvalitnější čipy a objektivy můžete vyměňovat dle kvality a přiblížení. Než budete do něčeho investovat, podívejte se na Youtube na testy jednotlivých modelů, které jste si vybrali.

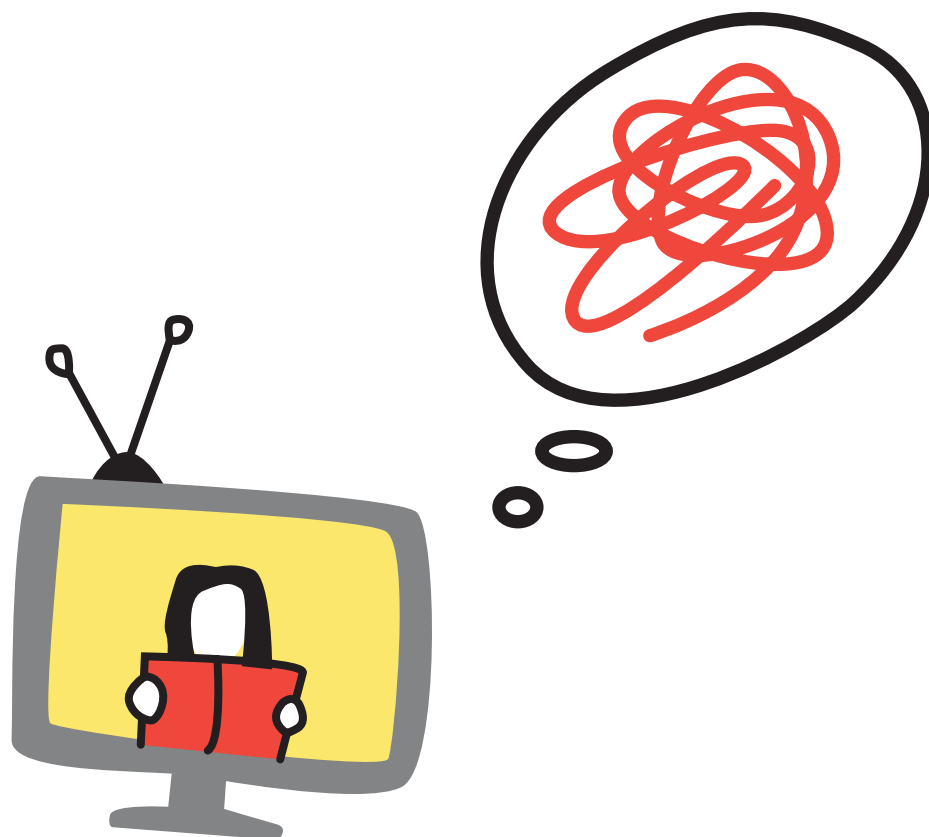
Velmi důležitým tématem při nahrávání/natáčení je zvuk. Pokud máte k dispozici jen mikrofon z mobilu, musí být všude kolem místa, kde nahráváte klid. Nahrávejte pouze ten zvuk, který chcete. A tím myslím opravdu jen zvuk, který chcete. Pokud natáčíte rozhovor a vedle vás zrovna jede sbíječka, jděte někam, kde ji neuslyšíte. Mikrofon z mobilu nahrává všechno a zvuk nebude dobrý. Lidské ucho má schopnost soustředit se jen na zvuk, který si vy sami vyberete. Mikrofon ale nahrává všechno. Ptáky, letadla, sbíječky, vaše mluvení při natáčení, prostě všechno. Musíte si tohle uvědomovat a kromě zvuku, který chcete nahrát, musí být všude kolem ideálně naprostý klid. Jakési pozadí není problém, ale nesmí to být například písnička z reproduktoru, jejíž nahrávka by vám komplikovala stříhání videa. Takže shrnutí. Nahrávejte jen izolované zvuky, které potřebujete a ve střížně si je pak můžete dle libosti spojit. Ale nahrávejte je zvlášť. Ještě jednou a naposled. Zvlášť! A nemluvte, když natáčíte. Lze pořídit přídatné mikrofony na telefony, které vám pomůžou hluk okolí trochu upozadit oproti nahrávání na mikrofon telefonu. A zvuk je celkově kvalitnější a srozumitelnější. Další možností je nahrát si zvuk zvlášť na diktafon a ve střížně zvuk s diktafonem a s obrazem z kamery synchronizovat. Na synchronizaci existuje program *Plural*

Eyes, který porovná zvukové stopy z foťáku a z diktafonu a softwarově vám je sloučí. Jinak vám práce zabere více času, protože to budete muset dělat ručně. V tomto případě myslíte na to, abyste klapali v každém záběru, který nahráváte. Vypadá to tak, že si rozjedete kameru a diktafon a tlesknete tak, aby tlesknutí bylo vidět v záběru a slyšet v diktafonu. Potom zvuk tlesknutí nasadíte na obraz v místě, kde se ruce v tlesknutí setkají. Jednoduché! Aspoň teď už víte k čemu je filmařům klapka.

Poslední věcí je stříh. Máte natočený materiál, obraz i zvuk. Teď to musíte natáhnout do počítače a pomocí stříhacího programu sestříhat. Já jsem zvyklý na *Adobe Premiere*. V zásadě není stříhací program nijak složitá věc na pochopení, ale musíte se tím prokousat sami, nebo si to nechat ukázat. Na Youtubu je spousta tutoriálů, jak se naučit pracovat ve všech možných programech. Hodně z nich má intuitivní používání nástrojů a lze se to naučit samoučně. Tady jsou některé levnější nebo free programy: *Windows Media Maker*, *Pinnacle Studio*, *VideoStudio*, *Sony Vegas* nebo *Adobe Premiere*, pro Macy existují *Filmora* nebo klasický *Final Cut*. Ne všechno mám vyzkoušené, ale můžete si to vyzkoušet a sami se rozhodnout, co vám vyhovuje. Tak směle do učení a staňte se dobrými videomakery!

Jak tedy natočit reportáž?

Nebojte se! Máte nyní kameru, připravené otázky, víte co a jak natočit. Vyrazte do světa a v něm točte. Potom to sestříháte a můžete být na sebe patřičně hrdí. Hlavní je vědět, co chcete točit a potom si práci už jen užívejte. Užívejte si radost z tvorby a pomocí tohoto manuálu odstraňte všechny překážky. Půjde vám to! Držím palce a ať se vám to podaří.

YRE HUB a užitečné odkazy

YRE HUB (Young Reporters for the Environment)

V roce 2019, v rámci oslav 25. výročí fungování programu MRpŽP ve světě, byla vytvořena platforma pro studenty a absolventy programu MRpŽP, kde se mohou podělit o své příběhy na mezinárodní úrovni. Nazývá se **YRE HUB**.

YRE Hub je otevřenou platformou pro všechny studenty a absolventy programu MRpŽP. Mohou zde sdílet své články, fotografické příběhy nebo videa o otázkách životního prostředí ve svém okolí, vlastní příspěvky k SDG, jejich osobní zkušenosti mladého reportéra nebo jakýkoli jiný příběh, který nějakým způsobem přispívá k tématice udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí. Cílem YRE HUBu je otevřenost, pozitivní přístup a inspirace.

Chcete-li i vy publikovat na této platformě, napište na zuzana.jakobova@terezanet.cz pro další informace.

Užitečné odkazy

Národní koordinátor programu MRpŽP v ČR

TEREZA, vzdělávací centrum, z.ú.

Haštalská 17, 110 00 Praha 1
(+420) 603 212 377

Národní operátorka programu:

Zuzana Jakobová

zuzana.jakobova@terezanet.cz

www.mladireporteri.org

Facebook: [Mladí reportéři pro životní prostředí](#)

Mezinárodní ředitelka programu MRpŽP

Gosia Luszczyk

Young Reporters for the Environment

(Mladí reportéři pro životní prostředí)

Foundation for Environmental Education

Scandiagade 13, 2450 Kodaň, Dánsko

(+45) 6124 8085

info@fee.global

www.yre.global

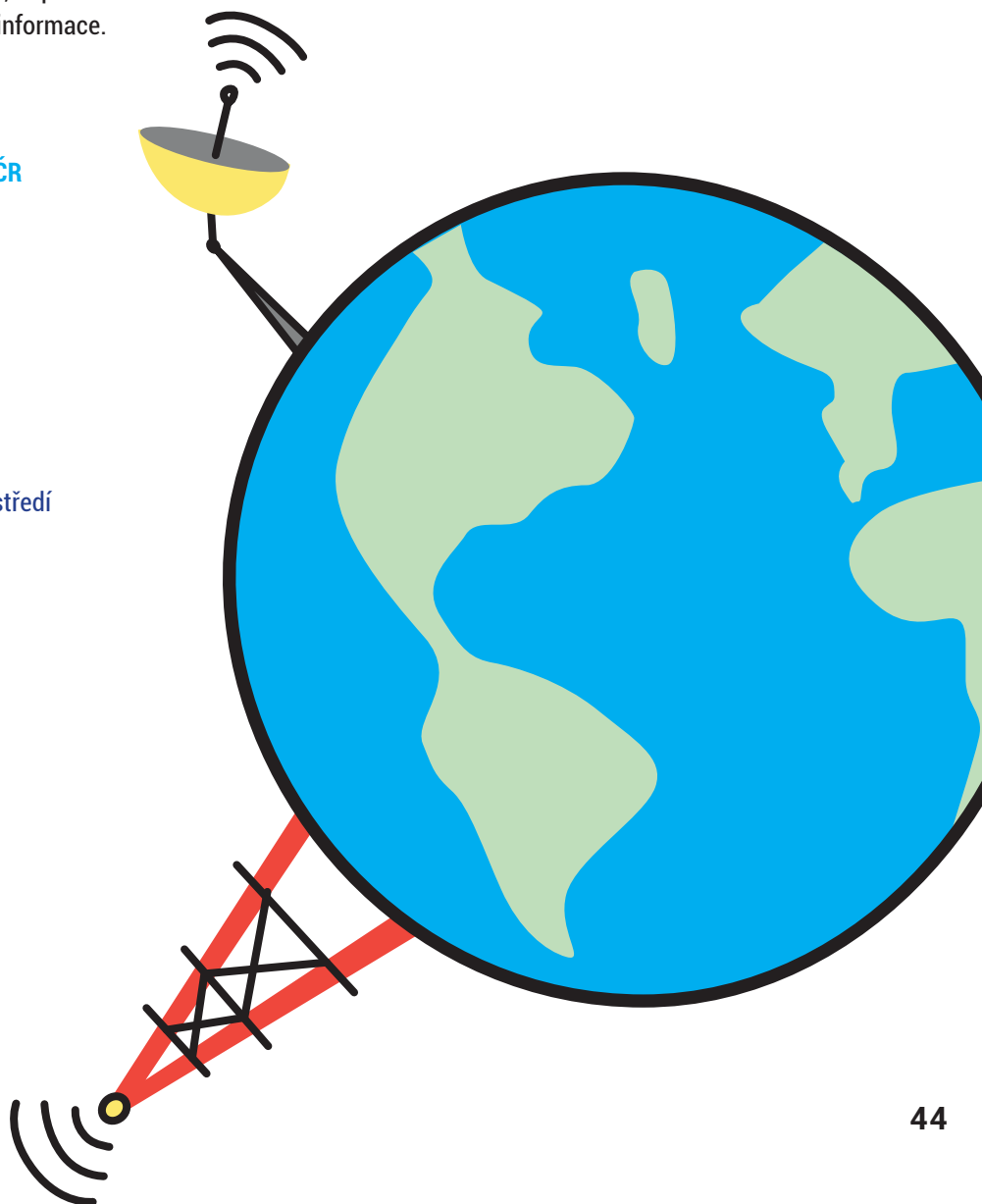
www.facebook.com/yre.global/

twitter.com/YREInt

Seznam zemí zapojených do programu MRpŽP:

www.yre.global/national-offices/

Veškeré novinky najdete jak na internetové stránce, tak na sociálních sítích. Lajkujte, sdílejte a všemožně se na sociálních sítích angažujte. Pomůžete nám tím zvětšit náš dosah na internetu a zároveň nám pomůžete rozšířit o projektu MRpŽP povědomí. Přidejte si nás na sociálních sítích do přátel a budete se moci seznámit s dalšími mladými reportéry!

Anglická verze vydána nakladatelstvím

Foundation for Environmental Education (FEE), 2015

Scandiagade 13, 2450 Kodaň, Dánsko

Odpovědný redaktor: Gosia Luszczyk, Yukiko Tsuburaya

Text: Pedro Marcelino

Ilustrace: Jason Wilkis

Grafická úprava: Ian Gibb

Česká upravená verze vydána

Vzdělávacím centrem TEREZA, z. ú. , 2019

www.terezanet.cz

Text a editace: Zuzana Jakobová

Překlad z anglického originálu: Jiří Krbec

Autoři textů: Klára Kubíčková – Jak na reportážní článek,

Gabriela Klečková – Jak na reportážní fotografii,

Stanislav Adámek – Jak natočit reportážní video

Jazyková korektura: Anna Neoralová

Grafická úprava: Zora Mazáčová

Doprovodná videa:

Produkce a režie: Pedro Marcelino

Účinkují: Kristin Rodrigo, Vinh Le

Grafická úprava: Jason Wilkis

Výprava: Peder Myhr

Střih: Vinh Le

Titulky: Kirk Liwall

Tato publikace vznikla díky finanční podpoře: US Embassy Prague, MŽP a MHMP
Publikace nemusí vyjadřovat stanoviska podporovatelů.

Ministerstvo životního prostředí

